

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНІТРІШНІХ
СПРАВ**

**ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ.
ДЕРЖАВНИЙ ЕКЗАМЕН**

навчальний посібник

Одеса
ОДУВС
2013

УДК 343.985
ББК 67.410.212
A454

Рекомендовано до друку
Науково-методичною радою Одеського державного університету
внутрішніх справ. Протокол від 30.05.2013 р. № 20.

Авторський колектив:

- **Албул С. В.**, заступник начальника кафедри оперативно-розшукової діяльності ФПФПКМ ОДУВС, кандидат юридичних наук, доцент, полковник міліції, член Союзу юристів України;
- **Любчик В. Б.**, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності ФПФПКМ ОДУВС, кандидат юридичних наук, підполковник міліції;
- **Мукоїда Р. В.**, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності ФПФПКМ ОДУВС, кандидат юридичних наук, підполковник міліції;
- **Подобний О. О.**, начальник кафедри оперативно-розшукової діяльності ФПФПКМ ОДУВС, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник міліції;
- **Поляков Є. В.**, начальник кафедри діяльності ОВС на транспорті та ТСП ФПФПТМ ОДУВС, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник міліції;
- **Шелехов А. О.**, начальник кафедри адміністративної діяльності ОВС та економічної безпеки ФПФПМГБ ОДУВС, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник міліції.

Рецензенти:

Саакян М. Б., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності ФПФПКМ ОДУВС;

Пінігін А. Ю., начальник Управління карного розшуку ГУМВС України в Одеській області, полковник міліції.

© Албул С. В., Любчик В. Б.,
Мукоїда Р. В., Подобний О. О.,
Поляков Є. В., Шелехов А. О., 2013.
© ОДУВС, 2013.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Перелік питань, що виносяться на державний екзамен.....	6
Конспект відповідей.....	8
Список рекомендованої літератури.....	65

ВСТУП

Відповідно до Законів України «Про освіту» від 23 травня 1991 р. № 1060-12 та «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р. № 2984-111 (зі змінами і доповненнями) державна атестація випускників ВНЗ МВС України, що завершують навчання є обов'язковою. Державна атестація проводиться державною екзаменаційною комісією (ДЕК) після завершення навчання на відповідному освітньому кваліфікаційному рівні з метою встановлення фактичної відповідності рівня освітньої (кваліфікаційної) підготовки вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики. Форма державної атестації визначається галузевими стандартами вищої освіти за певними освітньо-кваліфікаційними рівнями і напрямками підготовки.

Державний екзамен є адекватною формою кваліфікаційних випробувань, яка об'єктивно і надійно визначає рівень освітньої та професійної підготовки курсантів-випускників. Державний екзамен з дисциплін фахової підготовки повинен враховувати вимоги до змісту окремих дисциплін та загальні вимоги до спеціалізованої професійної підготовки, що передбачені стандартами підготовки відповідних фахівців. До державного екзамену за напрямом підготовки допускаються курсанти, які завершили повний курс підготовки за відповідною освітньо-професійною програмою, виконали всі вимоги навчального плану та пройшли всі попередні атестаційні випробування. Складання державних екзаменів проводяться на відкритих засіданнях державної екзаменаційної комісії. Результати складання державних екзаменів визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно» і у бальній системі ECTS та оголошуються у той же день після оформлення у встановленому порядку протоколів засідання екзаменаційних комісій.

Державний екзамен з навчальної дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ» складається курсантами ВНЗ МВС України, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», галузі знань 0304 «Право» за напрямками підготовки 6.030401 «Правознавство» та 6.030402 «Правоохоронна діяльність». На державному екзамені з навчальної дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ» курсанти-випускники повинні продемонструвати глибокі знання теоретичних основ ОРД, показати володіння вміннями та науковий підхід до розв'язання практичних проблем оперативно-розшукової діяльності у сучасних умовах. Відповідь курсанта на державному екзамені повинна підтвердити повноту його знань категорійно-понятійного апарату з ОРД, організації і тактики проведення оперативно-розшукових заходів. Рівень знань майбутніх

фахівців оперативних підрозділів ОВС визначається оптимальним поєднанням комплексу фахових знань, вмінь, навичок та високої професійної мобільності. Вирішальне значення має державний екзамен з навчальної дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ».

Програма державного екзамену складається з двадцяти п'яти білетів. Перелік питань, що виносяться на державний екзамен, охоплює Загальну та Особливу частини навчальної дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ». Кожен екзаменаційний білет містить три питання, два з яких із Загальної частини, а один – з Особливої частини курсу. Усі завдання білету державного екзамену рівнозначні за їх внеском до загальної оцінки за екзамен. Підсумкова оцінка державного екзамену складається з усередненої оцінки за кожний з етапів його проведення (включаючи відповіді на запитання членів ДЕК).

Навчальний посібник призначений для надання допомоги курсантам ВНЗ МВС України під час підготовки до державного екзамену з навчальної дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ». У ньому викладено перелік питань, які виносяться на державний екзамен, список рекомендованої літератури та надано стислий зміст відповідей.

Навчальний посібник буде корисний працівникам оперативних підрозділів органів внутрішніх справ, курсантам та викладачам ВНЗ МВС України.

**ПЕРЕЛІК
ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ДЕРЖАВНИЙ ЕКЗАМЕН**

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1. Оперативно-розшукова діяльність як вид правоохоронної діяльності.
2. Поняття та завдання оперативно-розшукової діяльності.
3. Правова основа оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ.
4. Принципи оперативно-розшукової діяльності.
5. Конституційні принципи оперативно-розшукової діяльності.
6. Загальні принципи оперативно-розшукової діяльності.
7. Спеціальні принципи оперативно-розшукової діяльності.
8. Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.
9. Суб'єкти оперативно-розшукової діяльності.
10. Права підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність.
11. Обов'язки підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.
12. Підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності.
13. Гарантії законності під час здійснення ОРД.
14. Поняття та види засобів оперативно-розшукової діяльності.
15. Сили оперативно-розшукової діяльності.
16. Види оперативно-розшукових справ та строки їх ведення.
17. Підстави та порядок закриття оперативно-розшукових справ.
18. Соціальний і правовий захист працівників оперативних підрозділів.
19. Сприяння здійсненню оперативно-розшуковій діяльності.
20. Нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності.
21. Поняття особистого пошуку, тактика проведення та документальне оформлення.
22. Поняття та види розвідувального опитування.
23. Поняття і сутність спостереження за особою, річчю або місцем.
24. Поняття та сутність аудіо -, відео контролю особи.
25. Поняття та форми контролю за вчиненням злочину.
26. Організація і тактика проведення оперативної закупки.
27. Сутність та етапи агентурної роботи.
28. Категорії негласних працівників та їх призначення.
29. Поняття та напрями використання агента.
30. Порядок залучення громадян до конфіденційного співробітництва як агентів.

31. Довірена особа: поняття та напрями використання.
32. Вимоги, що висуваються до організації зв'язку з негласними працівниками, форми та порядок його здійснення.
33. Поняття та призначення резидента.
34. Організація взаємодії оперативних підрозділів ОВС з органами досудового розслідування.
35. Поняття, сутність і значення оперативної розробки.
36. Оперативна розробка, способи вирішення її окремих завдань.
37. Документування в оперативно-розшуковій діяльності.
38. Планування заходів за оперативно-розшуковими справами. Види планів.
39. Сутність і значення документування злочинних дій розроблюваних осіб. Вимоги, що висуваються до документування.
40. Напрями документування злочинних дій розроблюваних.
41. Способи забезпечення оперативної розробки агентурою.
42. Поняття і значення реалізації матеріалів оперативної розробки. Вимоги, що висуваються до реалізації.
43. Тактичні прийоми реалізації матеріалів оперативної розробки.
44. Способи введення агента у внутрішньокамерну розробку в умовах ІТТ.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

1. Завдання, система і структура підрозділів карного розшуку.
2. Організація роботи підрозділів карного розшуку в міськрайвідділі.
3. Основні напрями запобігання злочинам підрозділами карного розшуку.
4. Загальна тактика запобігання злочинам підрозділами карного розшуку.
5. Загальна тактика роботи підрозділів карного розшуку за схемою «від злочину – до осіб».
6. Запобігання навмисним вбивствам.
7. Запобігання тяжким тілесним ушкодженням.
8. Оперативно-розшукові заходи із запобігання грабежам.
9. Оперативно-розшукові заходи зі встановлення осіб, які вчинюють грабежі.
10. Оперативно-розшукові заходи із запобігання розбійним нападам.
11. Оперативно-розшукові заходи зі встановлення осіб, які вчинили розбійний напад.
12. Документування кишенькових крадіжок.
13. Запобігання крадіжкам із проникненням до житла.
14. Встановлення осіб, які вчинили крадіжки з проникненням до житла.

15. Документування шахрайства.
16. Запобігання незаконному заволодінню транспортними засобами.
17. Оперативно-розшукові заходи зі встановлення осіб, які вчинюють незаконне заволодіння транспортними засобами.
18. Оперативно-розшукові заходи протидії злочинам у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.
19. Документування незаконного обігу зброї.
20. Організація розшуку злочинців, які переховуються від слідства та суду.

КОНСПЕКТ ВІДПОВІДЕЙ

1. Оперативно-розшукова діяльність як вид правоохоронної діяльності.

Оперативно-розшукова діяльність – це особливий вид державної діяльності, яка здійснюється як гласно, так і негласно оперативними підрозділами, що наділені такими повноваженнями законодавчими актами. Державний характер цього виду правоохоронної діяльності визначається низкою чинників. Серед них необхідно виокремити:

- визначення поняття, завдань, функцій, принципів оперативно-розшукової діяльності на законодавчому рівні;
- надання права здійснювати оперативно-розшукову діяльність вичерпному переліку державних органів.

Оперативно-розшукова діяльність, яка раніше регламентувалася лише відомчими інструкціями і наказами та мала закритий, таємний характер, в незалежній Україні, в якій за Конституцією встановлено і закріплено верховенство права, законодавчо легалізована. Оперативно-розшукові підрозділи законодавством наділені широкими повноваженнями, але ним же встановлені і обмеження в їх діяльності, гарантії забезпечення конституційних прав і свобод громадян.

Крім того, оперативно-розшукова діяльність – це різновид соціально-корисної людської діяльності і водночас юридичної діяльності, тобто частина державно-владної діяльності, компетентних державних органів, націленої на виконання соціально-корисних завдань і правоохоронних функцій держави. Врешті, оперативно-розшукова діяльність – різновид діяльності держави в особі вищих органів влади та в межах їхньої компетенції, що може наділяти правом здійснення такої діяльності суб'єктів ОРД, покладати на них визначені обов'язки і здійснювати контроль за реалізацією норм даного закону.

Разом із тим, оперативно-розшукова діяльність в значній мірі зачіпає особисті права та інтереси громадян, а тому, не зважаючи на негласність

чи конспіративність пошукових, розвідувальних чи контррозвідувальних заходів, застосуванні при цьому спеціальних оперативно-технічних засобів, конспіративність залучення громадян до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності та інший механізм збирання та фіксації фактичних даних – усе це повинно відповідати вимогам закону, соціальної справедливості, морально-етичним нормам совісті і честі, добра і людської гідності, свободи і відповідальності. Саме такий підхід законодавця до визначення сутності та соціальної необхідності оперативно-розшукової діяльності дозволяє:

- по-перше, визначити стратегію і тактику діяльності кримінальної міліції із забезпечення конституційних прав і свобод громадянина у сфері ОРД;
- по-друге, визначити єдину методологічну основу дотримання законності в негласній діяльності оперативних підрозділів, незалежно від їх відомчої приналежності;
- по-третє, дозволяють коригувати комплексні програми, плани, концепції договірних засобів щодо розв'язання конфліктів та дотримання рівноваги між інтересами особи, суспільства і держави та їх взаємну відповідальність.

2. Поняття та завдання оперативно-розшукової діяльності.

Оперативно-розшукова діяльність – це специфічна охоронна функція держави, яка легалізувалася із прийняттям 18 лютого 1992 року Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативно-розшукова діяльність – це система гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів.

Завданням ОРД є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підкривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави (ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»).

Інструкція про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 17.12.2012 р. № 07 передбачає, що оперативно-розшукова діяльність оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України – це система глас-

них і негласних пошукових заходів, заходів оперативно-розшукового характеру, що проводяться із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів з метою отримання фактичних відомостей про протиправну діяльність окремих осіб і груп в інтересах кримінального судочинства, а також для отримання інформації з метою забезпечення безпеки громадян, суспільства і держави.

3. Правова основа оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ.

Правову основу оперативно-розшукової діяльності, згідно зі ст. 3 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» становлять:

- а) Конституція України;
- б) Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»;
- в) Кримінальний кодекс України;
- г) Кримінальний процесуальний кодекс України;
- д) Митний кодекс України;
- є) Закон України «Про прокуратуру»;
- ж) Закон України «Про міліцію»;
- з) Закон України «Про Службу безпеки України»;
- и) Закон України «Про Державну прикордонну службу України»;
- і) Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»;
- ї) Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»;
- й) Закон України «Про статус суддів»;
- к) Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»;
- л) Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»;
- м) Інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна.

Крім цього, до нормативно-правової бази ОРД відносяться міжвідомчі та відомчі накази, інструкції, положення, що регламентують окремі аспекти оперативно-розшукової діяльності, зокрема – Інструкція про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 17.12.2012 р. № 06, Інструкція про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 17. 12. 2012 р. № 07 тощо.

Відповідно до положень Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 17. 12. 2012 р. № 07, правову основу оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України становлять Конституція України, закони України «Про міліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», «Про органи і служби в справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх», «Про прокуратуру», «Про державну таємницю», «Про інформацію», Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, інші законодавчі акти, міжнародні договори України, а також установчі акти та правила міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна.

4. Принципи оперативно-розшукової діяльності.

Принципи оперативно-розшукової діяльності – керівні ідеї, основні засади, які напрацьовані практичною діяльністю оперативних підрозділів, закріплені в нормативно-правових актах, регулюють суспільні відносини в сфері ОРД. Вони поділяються на конституційні (такі, що закріплені в Конституції України), загальні (такі, що закріплені у ст. 4 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність») та спеціальні (такі, що розроблені теорією ОРД та містяться у відомчих нормативних актах, зокрема у Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 17. 12. 2012 р. № 07).

До загальних принципів ОРД чинне законодавство відносить:

а) *верховенство права*. Право є вищою цінністю суспільства, основа взаємовідносин між суб'єктами соціального життя. Жодна людина не є вище закону, що ніхто не може бути покараним державою, крім як за порушення закону, і ніхто не може бути засудженим за порушення закону іншим чином, ніж у порядку, встановленому законом.

б) *законність*. Передбачає наявність необхідної правової основи ОРД, заборону здійснення її для досягнення мети і вирішення завдань, не передбачених законами, обов'язковість дотримання всіх вимог щодо підстав і порядку заведення оперативно-розшукових справ, здійснення оперативно-розшукових заходів.

в) *дотримання прав і свобод людини*. Означає, що органи, які реалізують оперативно-розшукову функцію, повинні суворо дотримуватися конституційних положень, які гарантують громадянам права, свободи, захищають їх законні інтереси.

У свою чергу, до спеціальних принципів ОРД відносять – принцип конспірації, принцип наступальності, принцип повноти та об'єктивності дослідження обставин події та принцип взаємодії з органами управління і населенням.

5. Конституційні принципи оперативно-розшукової діяльності.

Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 27. Кожна людина має невід'ємне право на життя.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини.

Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Стаття 28. Кожен має право на повагу до його гідності.

Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим досліддам.

Стаття 29. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинів чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла.

Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Стаття 35. Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати

ти ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

6. Загальні принципи оперативно-розшукової діяльності.

До загальних принципів ОРД чинне законодавство відносить:

а) *верховенство права*. Право є вищою цінністю суспільства, основа взаємовідносин між суб'єктами соціального життя. Жодна людина не є вище закону, що ніхто не може бути покараним державою, крім як за порушення закону, і ніхто не може бути засудженим за порушення закону іншим чином, ніж у порядку, встановленому законом.

б) *законність*. Передбачає наявність необхідної правової основи ОРД, заборону здійснення її для досягнення мети і вирішення завдань, не передбачених законами, обов'язковість дотримання всіх вимог щодо підстав і порядку заведення оперативно-розшукових справ, здійснення оперативно-розшукових заходів.

в) *дотримання прав і свобод людини*. Означає, що органи, які реалізують оперативно-розшукову функцію, повинні суворо дотримуватися конституційних положень, які гарантують громадянам права, свободи, захищають їх законні інтереси.

7. Спеціальні принципи оперативно-розшукової діяльності.

До спеціальних принципів оперативно-розшукової діяльності відносяться:

а) *Принцип конспірації*. Необхідність дотримання конспірації в ОРД обумовлено таємним, замаскованим способом підготовки, здійснення і приховання ряду умисних злочинів, протидією криміналу правоохоронним заходам і необхідністю надійного забезпечення безпеки суб'єктів ОРД, потребою не розголошування відомостей, що надійшли в ході її здійснення, зачіпають честь, гідність і репутацію громадян. Конспірація полягає в тому, що громадяни, відносно яких проводяться оперативно-розшукові заходи, не повинні знати про це. Крім цього, не повинні знати про це і інші особи, які не причетні до проведення оперативно-розшукових заходів.

б) *Принцип наступальності*. Оперативні підрозділи ОВС не повинні пасивно очікувати дій злочинців, а зобов'язані активно проводити оперативно-розшукові заходи, спрямовані на упередження злочинних дій.

в) *Принцип повноти та об'єктивності дослідження обставин події* – всі обставини, пов'язані з учиненням протиправних дій, мають

досліджуватися у повному обсязі, всебічно. Отримана первинна оперативна інформація повинна перевірятися через альтернативні джерела.

г) *Принцип взаємодії з органами управління і населенням* – дотримується на усіх етапах ОРД при проведенні не лише гласних, але і негласних оперативно-розшукових заходів.

8. Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Згідно ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативно-розшукова діяльність здійснюється оперативними підрозділами:

- *Міністерства внутрішніх справ України.* Підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність в органах внутрішніх справ є: спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю; підрозділи внутрішньої безпеки; підрозділи кримінальної міліції (карний розшук, Державна служба боротьби з економічною злочинністю, підрозділи боротьби з незаконним обігом наркотиків, боротьби з кіберзлочинністю, оперативної служби та оперативно-технічних заходів тощо); транспортна та спеціальна міліція; судова міліція.

- *Служби безпеки України* – контррозвідкою, військовою контррозвідкою, захисту національної державності, спеціальними підрозділами по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, оперативно-технічними, внутрішньої безпеки, оперативного документування, боротьби з тероризмом і захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів;

- *Служби зовнішньої розвідки України* – агентурної розвідки, оперативно-технічними, власної безпеки;

- *Державної прикордонної служби України* – розвідувальним органом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), оперативно-розшуковими підрозділами відповідно спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону та його територіальних органів, підрозділами з охорони державного кордону органів охорони державного кордону та Морської охорони, забезпечення внутрішньої безпеки, забезпечення власної безпеки, оперативного документування та оперативно-технічними;

- *Управління державної охорони* – підрозділом оперативного забезпечення охорони виключно з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона;

- *Органів державної податкової служби* – оперативними підрозділами податкової міліції;
- *Органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної пенітенціарної служби України;*
- *Розвідувального органу Міністерства оборони України* – оперативними, оперативно-технічними, власної безпеки;
- *Органів державної митної служби* – оперативними підрозділами, які ведуть боротьбу з контрабандою.

Цей перелік є вичерпним. Проведення оперативно-розшукової діяльності іншими підрозділами зазначених органів, підрозділами інших міністерств, відомств, громадськими, приватними організаціями та особами забороняється.

9. Права підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Згідно зі ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, за наявності підстав, надається право:

- 1) опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;
- 2) проводити контрольовану поставку та контрольовану і оперативну закупку товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь. Проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок здійснюється згідно з положеннями статті 271 Кримінального процесуального кодексу України у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, Державної податкової служби України, Служби безпеки України, Державної митної служби України, погодженими з Генеральною прокуратурою України та зареєстрованими у Міністерстві юстиції України;
- 3) порушувати в установленому законом порядку питання про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та осіб, які займаються підприємницькою діяльністю або іншими видами господарської діяльності індивідуально, та брати участь в їх проведенні;
- 4) ознайомлюватися з документами та даними, що характеризують діяльність підприємств, установ та організацій, вивчати їх, за рахунок коштів, що виділяються на утримання підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, виготовляти копії з таких документів, на вимогу ке-

рівників підприємств, установ та організацій - виключно на території таких підприємств, установ та організацій, а з дозволу слідчого судді в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, - витребувати документи та дані, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, підозрюваних у підготовці або вчиненні злочину, джерело та розміри їх доходів, із залишенням копій таких документів та опису вилучених документів особам, в яких вони витребувані, та забезпеченням їх збереження і повернення в установленому порядку. Вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських документів забороняється, крім випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України;

5) проводити операції із захоплення злочинців, припинення злочинів, розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб;

6) відвідувати жилі та інші приміщення за згодою їх власників або мешканців для з'ясування обставин злочину, що готується, а також збирати відомості про протиправну діяльність осіб, щодо яких провадиться перевірка;

7) негласно виявляти та фіксувати сліди тяжкого або особливо тяжкого злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, чи одержувати розвідувальну інформацію, у тому числі шляхом проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи згідно з положеннями статті 267 Кримінального процесуального кодексу України;

8) виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації згідно з положеннями статті 272 Кримінального процесуального кодексу України;

9) здійснювати аудіо -, відеоконтроль особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж згідно з положеннями статей 260, 263 - 265 Кримінального процесуального кодексу України;

10) накладати арешт на кореспонденцію, здійснювати її огляд та виїмку згідно з положеннями статей 261, 262 Кримінального процесуального кодексу України;

11) здійснювати спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо -, відеоконтроль місця згідно з положеннями статей 269, 270 Кримінального процесуального кодексу України;

12) здійснювати установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу згідно з положеннями статті 268 Кримінального процесуального кодексу України;

13) мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників;

14) використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями статті 275 Кримінального процесуального кодексу України;

15) отримувати від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені, та про загрозу безпеці суспільства і держави;

16) використовувати за згодою адміністрації службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ, організацій, а так само за згодою осіб - житло, інші приміщення, транспортні засоби і майно, які їм належать;

17) створювати та використовувати заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби згідно з положеннями статті 273 Кримінального процесуального кодексу України;

18) створювати і застосовувати автоматизовані інформаційні системи;

19) застосовувати засоби фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю на підставах і в порядку, встановлених законами про міліцію, Службу безпеки України, Державну прикордонну службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, Митним кодексом України;

20) звертатися у межах своїх повноважень із запитом до правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна.

Прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання їх проведення регулюються згідно з положеннями глави 21 Кримінального процесуального кодексу України з урахуванням особливостей щодо мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обґрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань, обумовлених специфікою мети їх проведення. Прийняття рішень про проведення оперативно-розшукових заходів, які не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора, здійснюється керівником відповідного оперативного підрозділу або його заступником з повідомленням про прийняте рішення прокурора.

Негласне обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, аудіо -, відеоконтроль особи, аудіо -, відеоконтроль місця, спостереження за особою, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж, накладення арешту

на кореспонденцію, здійснення її огляду та виїмки, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводяться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженого з прокурором. Ці заходи застосовуються виключно з метою запобігання вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, запобігання і припинення терористичних актів та інших посягань спеціальних служб іноземних держав та організацій, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо. До виконання окремих доручень у ході проведення оперативно-розшукової діяльності можуть залучатися працівники інших підрозділів.

10. Обов'язки підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані:

1) у межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень;

2) виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора та ухвали слідчого судді, суду і запити повноважних державних органів, установ та організацій про проведення оперативно-розшукових заходів;

3) виконувати у межах своєї компетенції запити правоохоронних органів інших держав або міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна;

4) інформувати відповідні державні органи про відомі їм факти та дані, що свідчать про загрозу безпеці суспільства і держави, а також про порушення законодавства, пов'язані з службовою діяльністю посадових осіб;

5) здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення злочинів;

6) забезпечити із залученням інших підрозділів безпеку працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу, сприяють оперативно-розшуковій діяльності, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб;

7) брати участь у здійсненні заходів щодо фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання, а також у проведенні спеціальної перевірки щодо допуску до особливих робіт.

У разі виявлення ознак злочину оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України. У разі, якщо ознаки злочину виявлені під час проведення оперативно-розшукових заходів, що тривають і припинення яких може негативно вплинути на результати кримінального провадження, підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, повідомляє відповідний орган досудового розслідування та прокурора про виявлення ознак злочину, закінчує проведення оперативно-розшукового заходу, після чого направляє зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування.

Оперативні підрозділи Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, податкової міліції Державної податкової служби України, Державної пенітенціарної служби України, Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України проводять слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні за дорученням слідчого, прокурора в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України. Письмові доручення щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, надані слідчим, прокурором у межах компетенції та в установленому порядку, є обов'язковими до виконання оперативним підрозділом.

11. Підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності.

Стаття 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності. Такими є:

1) наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про:

- злочини, що готуються;
- осіб, які готують вчинення злочину;
- осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання;

- осіб безвісно відсутніх;
- розвідувально-підривною діяльністю спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України;
- реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя; співробітників розвідувальних органів України у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб, їх близьких родичів, а також осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей з метою належного здійснення розвідувальної діяльності;

2) запити повноважних державних органів, установ та організацій про перевірку осіб у зв'язку з їх допуском до державної таємниці і до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках;

3) потреба в отриманні розвідувальної інформації в інтересах безпеки суспільства і держави;

4) наявність узагальнених матеріалів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, отриманих в установленому законом порядку.

Зазначені підстави можуть міститися в заявах, повідомленнях громадян, посадових осіб, громадських організацій, засобів масової інформації, у письмових дорученнях і постановках слідчого, вказівках прокурора, ухвалах слідчого судді, суду, матеріалах правоохоронних органів, у запитах і повідомленнях правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій, а також запитах повноважних державних органів, установ та організацій, визначених Кабінетом Міністрів України, про перевірку осіб у зв'язку з їх допуском до державної таємниці, до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках.

Забороняється приймати рішення про проведення оперативно-розшукових заходів при відсутності підстав, передбачених у цій статті.

12. Гарантії законності під час здійснення ОРД.

У ст. 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» закріплені положення щодо гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності.

На законодавчому рівні визначено, що у кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа. Постанова про заведення такої справи підлягає затвердженню начальником органу внутрішніх справ, підрозділу внутрішньої безпеки МВС, органу Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, охорони вищих посадових осіб, Служби зовнішньої розвідки України, оперативного підрозділу податкової міліції, органу, установи виконання покарань чи слідчого ізолятора, розвідувального органу Міністерства оборони України, розвідувального органу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону, органу державної митної служби або його уповноваженим заступником. Контроль за оперативно-розшуковою діяльністю здійснюється Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Службою зовнішньої розвідки України, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у справах охорони державного кордону, Державною митною службою України, Управлінням державної охорони України, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, розвідувальним органом Міністерства оборони України.

На особу, яка підозрюється в підготовці до вчинення злочину, переходиться від органів досудового розслідування, суду або ухиляється від відбування кримінального покарання, безвісти зникла, ведеться тільки одна оперативно-розшукова справа. Про заведення оперативно-розшукової справи виноситься постанова, яка затверджується начальником або уповноваженим заступником начальника органу внутрішніх справ, підрозділу внутрішньої безпеки МВС, органу Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, розвідувального органу Міністерства оборони України, Служби зовнішньої розвідки України, оперативного підрозділу податкової міліції, органу Державної митної служби України, органу або установи виконання покарань чи слідчого ізолятора. У постанові зазначаються місце та час її складання, посада особи, яка виносить постанову, її прізвище, підстава та мета заведення оперативно-розшукової справи. Про заведення оперативно-розшукової справи протягом доби письмово повідомляється прокурор. Однак, при перевірці осіб у зв'язку з допуском їх до державної таємниці, а також до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках опера-

тивно-розшукова справа не заводиться. Така перевірка повинна тривати не більш як два місяці.

Під час здійснення оперативно-розшукової діяльності не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб. Окремі обмеження цих прав і свобод мають винятковий і тимчасовий характер і можуть застосовуватись лише за рішенням слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, та у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства. При наявності достатніх підстав дозвіл на проведення оперативно-розшукової діяльності дає керівник відповідного оперативного підрозділу, який несе відповідальність за законність здійснюваних заходів відповідно до чинного законодавства.

У випадках порушення прав і свобод людини або юридичних осіб в процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також у разі, якщо причетність до правопорушення особи, щодо якої здійснювались оперативно-розшукові заходи, не підтвердилась, підрозділи, уповноважені здійснювати ОРД, зобов'язані невідкладно поновити порушені права і відшкодувати заподіяні матеріальні та моральні збитки в повному обсязі.

Громадяни України та інші особи мають право у встановленому законом порядку одержати від органів, на які покладено здійснення оперативно-розшукової діяльності, письмове пояснення з приводу обмеження їх прав і свобод та оскаржити ці дії.

Забороняється передавати і розголошувати відомості про заходи безпеки та осіб, взятих під захист або такі, що можуть зашкодити слідству чи інтересам людини, безпеці України. Забороняється оприлюднювати або надавати зібрані відомості, а також інформацію щодо проведення або не проведення стосовно певної особи оперативно-розшукової діяльності до прийняття рішення за результатами такої діяльності. Підрозділи, що використовують автоматизовані інформаційні системи в оперативно-розшуковій діяльності, повинні забезпечити можливість видавати дані про особу на запит органів досудового розслідування, прокуратури, суду. В місцях зберігання інформації повинна бути гарантована її достовірність та надійність охорони.

Одержані внаслідок оперативно-розшукової діяльності відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини, якщо вони не містять інформації про вчинення заборонених законом дій, зберігання не підлягають і повинні бути знищені. Відомості, одержані внаслідок оперативно-розшукової діяльності, щодо підготовки до терористичних актів чи їх вчинення окремими особами та групами, зберігаються до 5 років. Не підлягають передачі і розголошенню результати оперативно-розшукової діяльності, які відповідно до законодавства України становлять державну

таємницю, а також відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини. За передачу і розголошення цих відомостей працівники оперативних підрозділів, а також особи, яким ці відомості були довірені при здійсненні оперативно-розшукової діяльності чи стали відомі по службі або роботі, підлягають відповідальності згідно з чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини.

Оперативно-розшукові заходи, пов'язані з тимчасовим обмеженням прав людини, проводяться з метою запобігання тяжким або особливо тяжким злочинам, їх виявлення та припинення, розшуку осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання або безвісти зникли, захисту життя, здоров'я, житла і майна працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, припинення розвідувально-підривної діяльності проти України.

Для одержання інформації забороняється застосовувати технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, які пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людей та навколишньому середовищу.

13. Поняття та види засобів оперативно-розшукової діяльності.

Засоби ОРД слід розглядати як самостійну наукову категорію. Під *засобом оперативно-розшукової діяльності* розуміють сукупність знаряддя (матеріального інструментарію) та науково обґрунтованих прийомів його правомірного застосування суб'єктом ОРД з метою виконання завдань цієї діяльності.

Для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності оперативні підрозділи застосовують наступні види засобів:

- оперативні обліки;
- оперативну техніку;
- службово-розшукових собак;
- засоби маскування;
- спеціальні приміщення тощо.

Застосування засобів ОРД спрямовано на отримання або реалізацію оперативно-розшукової інформації або ж створення умов для цього. Саме відношення до оперативно-розшукової інформації дозволяє відокремити засоби ОРД від інших засобів, які застосовують у повсякденній діяльності працівники оперативних підрозділів для вирішення службових завдань.

До засобів оперативно-розшукової діяльності відносять оперативні та інші обліки; оперативну техніку; спеціально навчених тварин; розвідувальні комп'ютерні програми; житлові, службові та інші приміщення; засоби маскування та імітації; об'єкти, які виконують функцію предмета злочину.

Під оперативними обліками розуміють спеціалізовані банки даних про осіб, предмети, факти (події) та справи. Критерієм їх відокремлення від інших обліків є обмеження числа абонентів працівниками оперативних підрозділів. До оперативних обліків належать:

- відомчі та міжвідомчі централізовані оперативно-розшукові, оперативно-профілактичні та оперативно-довідкові обліки, реалізовані у вигляді банків даних в автоматизованих інформаційних систем, доступних для користування оперативними підрозділами всіх рівнів;

- регіональні та місцеві обліки оперативних підрозділів, реалізовані у вигляді інформаційних систем, ручних картотек, справ, журналів;

- архіви оперативно-розшукових справ та інших довідкових документів оперативного характеру.

До інших обліків належать обліки загального користування, а саме, банки даних криміналістичної, кримінологічної, адміністративної, статистичної та іншої інформації, які формуються в системі МВС України (доступ до цих банків даних, крім оперативних підрозділів, мають також адміністративна служба міліції, інші зацікавлені служби системи МВС України та інших правоохоронних органів).

Під оперативною технікою розуміють систему наукових положень і розроблених на їх основі технічних засобів, способів і прийомів їх правомірного застосування (здебільшого негласного) в процесі ОРД в цілях пошуку, отримання та фіксації фактичних даних щодо протиправних діянь окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена чинним кримінальним законодавством. Засоби оперативної техніки призначені для безпосереднього отримання оперативно-розшукової інформації, а також виконання супутніх функцій: сприяння доступу до інформації, створення умов для її виникнення, здійснення зв'язку, транспортування та фізичного захисту оперативних працівників.

До спеціально навчених тварин слід віднести службово-розшукових собак, а також інших тварин, які навчені виконувати певні дії: пошук або вибірка злочинця за запаховими слідами, пошук наркотичної чи вибухової речовини, транспортування складного пристрою, затримання злочинця, зашифрування оперативно-розшукових заходів тощо.

Житлові та службові приміщення як засіб ОРД використовуються з метою розташування в них:

- конспіративних квартир або ж обумовлених місць для проведення зустрічей оперативних працівників з агентами та резидентами;

- легендованих підприємств та організацій;

- пасток для документування злочинних дій та затримання злочинців.

Засоби маскуваня виконують функцію маскуваня оперативних працівників під інших осіб або зашифрування їхніх дій з отримання

інформації під інші дії. До цих засобів належать предмети оперативного гардеробу, грим, певні супутні предмети, автомобілі, обладнані під транспортні засоби комунальних, ремонтних та інших служб, а також документи та інші вироби оперативного прикриття (печатки, штампи легендованих підприємств, державні номерні знаки транспортних засобів тощо).

До засобів імітації належать грошові ляльки, копії коштовностей чи цінних творів мистецтва, макети зброї, імітації наркотичних та вибухових речовин тощо, які в оперативних розробках застосовують для оперативної підміни предметів злочину або знарядь злочину.

До об'єктів, які виконують функцію предмета злочину, належать гроші, цінності, предмети, заборонені для вільного обігу (зброя, наркотичні речовини), тощо). Їх застосовують в оперативних розробках в тих випадках, коли з причин забезпечення можливості доказування в ході досудового розслідування їх не можна замінити засобами імітації. Крім того, гроші застосовують як засіб ОРД при здійсненні оперативної закупки тощо. Зазвичай такі гроші мають певні спеціальні ознаки (люмінесцентні позначки тощо). Не є засобом ОРД гроші, які сплачують агентам як винагороду за інформацію.

Найбільш застосовуваними засобами оперативно-розшукової діяльності є оперативні обліки, оперативна техніка, а також службово-розшукові собаки.

14. Сили оперативно-розшукової діяльності.

Залежно від завдань, які вирішуються під час оперативно-розшукової діяльності, щодо протидії злочинності сили оперативно-розшукової діяльності складається з: негласних штатних працівників (*штатний негласний співробітник, офіцер-нелегал*); негласних позаштатних працівників (*агент, довірена особа, резидент, утримувач конспіративної квартири*).

Негласні штатні працівники.

Штатний негласний співробітник - особа начальницького складу оперативного підрозділу, яка виконує довгострокові (стратегічні) завдання з боротьби зі злочинністю на засадах конспірації.

Умови проходження служби, правовий і соціальний захист штатних негласних працівників, порядок добору та організації їх роботи регламентуються постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 1993 року № 928-14т.

Офіцер-нелегал - особа начальницького складу оперативного підрозділу, яка для виконання тактичних завдань із зашифруванням належності до оперативних підрозділів короткочасно впроваджується в злочинну групу, організовану групу або злочинну організацію, а також використовується

для проведення інших оперативно-розшукових заходів (контрольована та оперативна закупка, контрольована поставка предметів, товарів і речовин, у тому числі заборонених до обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності, внутрішньокамерна розробка тощо).

Негласні позаштатні працівники.

Агент - дієздатна особа, не молодша 18 років, яка за своїми особистими і діловими якостями, розвідувальними можливостями систематично виконує завдання оперативного підрозділу з отримання та надання інформації про злочини, що готуються або вчинені, викриття причетних до них осіб, виявлення, попередження, припинення злочинів, розшуку злочинців, безвісно зниклих, а також отримання і надання іншої інформації, яка має значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, на підставі добровільно складеної підписки.

Агент може використовуватися з метою створення та забезпечення умов для підготовки або проведення оперативно-розшукових заходів.

Довірена особа - дієздатна особа, яка на довірчих засадах добровільно без оформлення підписки регулярно надає працівникові оперативного підрозділу інформацію, інші послуги, які мають значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності.

Резидент - особа, яка негласно співробітничав з оперативним підрозділом, заслуговує на довіру і має, як правило, практичний досвід оперативно-розшукової роботи, володіє прийомами конспірації, за своїми особистими та діловими якостями здатна організувати роботу з агентурою та здійснювати приймання й передачу інформації, отриманої резидентурою.

Утримувач конспіративної квартири - дієздатна особа, не молодша 18 років, яка на підставі добровільно складеної підписки негласно співробітничав з оперативним підрозділом з метою забезпечення легенди щодо власника і відвідувачів конспіративної квартири.

15. Види оперативно-розшукових справ та строки їх ведення.

Категорії ОРС:

ОРС «Захист» – заводиться на особу або групу осіб, які готують учинення злочину;

ОРС «Захист» – заводиться за наявності реальної загрози життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членам їх сімей та близьким родичам;

ОРС «Злочин» – заводиться для документування злочинів, що готуються невстановленими особами;

ОРС «Розшук» – заводиться для розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, та осіб, безвісно зниклих.

Про заведення ОРС, незалежно від її категорії, протягом доби письмово інформують прокурора.

Ведення оперативно-розшукових справ здійснюється:

1) щодо невстановлених осіб, які готують вчинення злочину, а також осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, - до їх встановлення або розшуку, але не більше строків давності притягнення до кримінальної відповідальності чи строків давності виконання обвинувального вироку;

2) щодо осіб безвісно відсутніх - до їх розшуку або до набрання законної сили рішенням суду про визнання їх безвісно відсутніми або про оголошення їх померлими;

3) щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці до вчинення злочину, - до встановлення та фіксації фактичних даних про протиправні діяння, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, але не більше шести місяців;

4) щодо здійснення розвідувальних заходів в інтересах безпеки суспільства і держави - до завершення розвідувальних заходів або вичерпання можливостей для їх здійснення;

5) щодо осіб, стосовно яких є дані про їх участь або причетність до терористичної діяльності, терористичної групи чи терористичної організації, а так само до матеріального, організаційного чи іншого сприяння створенню терористичної групи чи терористичної організації, - до 5 років.

За наявності даних, отриманих у ході ведення оперативно-розшукової справи, про участь особи у підготовці тяжкого чи особливо тяжкого злочину строк ведення справи може бути продовжений до 12 місяців начальниками головних, самостійних управлінь Міністерства внутрішніх справ України, головних управлінь, управлінь Міністерства внутрішніх справ України або їх заступниками за погодженням із Генеральним прокурором України, прокурорами АРК, областей, міст Києва, Севастополя і прирівняними до них прокурорами, їх заступниками.

Подальше продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, але не більш як до 18 місяців, може бути здійснено Міністром внутрішніх справ України, за погодженням із Генеральним прокурором України або його заступником.

16. Підстави та порядок закриття оперативно-розшукових справ.

Відповідно до статті 9² Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» закриття оперативно-розшукових справ здійснюється у разі:

1) розшуку особи, яка переховувалася від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухилялася від відбування кримінального покарання, а також особи, яка безвісно відсутня;

2) набрання законної сили вироком або ухвалою суду;

3) закриття кримінального провадження слідчим, прокурором або судом;

4) завершення виконання розвідувальних, контррозвідувальних заходів або вичерпання можливостей для їх здійснення;

5) спростування у встановленому порядку матеріалів про злочинну діяльність особи;

6) виїзду особи на постійне місце проживання за межі України, якщо немає можливості проведення щодо неї оперативно-розшукових заходів;

7) не встановлення у передбачені цим Законом строки даних, що вказують на ознаки злочину в діях особи;

8) виявлення прокурором незаконно заведеної справи у разі виконання по ній оперативно-розшукових заходів;

9) смерті особи, щодо якої заведено оперативно-розшукову справу.

Про закриття оперативно-розшукової справи складається вмотивована постанова, що затверджується посадовою чи службовою особою, якій згідно зі статтею 9 цього Закону надано право затверджувати постанову про заведення відповідної оперативно-розшукової справи. Про закриття оперативно-розшукової справи у триденний строк письмово повідомляється відповідний прокурор, який протягом 10 діб з моменту одержання повідомлення перевіряє додержання законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності у цій справі. До завершення такої перевірки забороняється знищення оперативно-розшукової справи. Якщо у такій справі здійснювалися оперативно-розшукові заходи за рішенням суду, повідомлення про її закриття надсилається також до цього суду у триденний строк.

Строки зберігання закритих оперативно-розшукових справ встановлюються відповідно до законодавства України.

17. Соціальний і правовий захист працівників оперативних підрозділів.

Ст. 12 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачає, що на працівників, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, поширюються гарантії правового і соціального захисту, передбачені законами України про ці органи. Працівникам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, надаються додаткові пільги в питаннях соціально-побутового та фінансового забезпечення в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. При наявності даних про загрозу життю, здоров'ю або майну працівника та його близьких родичів у зв'язку із здійсненням ним оперативно-розшукової діяльності в інтересах безпеки України, або по виявленню тяжкого та особливо тяжкого злочину, або викриттю організованої злочинної групи оперативний підрозділ зобов'язаний вжити спеціальних заходів для забезпечення їх безпеки – зміна даних про осіб, зміна місця проживання, роботи і навчання, інших даних у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України. Не несе відповідальності працівник оперативного підрозділу, який заподіяв шкоду правам, свободам людини, інтересам держави під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, перебуваючи у стані необхідної оборони, крайньої необхідності або професійного ризику, а так само у зв'язку із затриманням особи, в діях якої є ознаки злочину.

Окремо, законодавцем визначено заходи щодо соціального і правового захисту осіб, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності. Так, відповідно до ст. 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», особа, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, перебуває під захистом держави. Співробітництво особи з оперативним підрозділом зараховується до її загального трудового стажу в разі укладення з нею трудової угоди. Якщо у зв'язку з виконанням такою особою завдань оперативно-розшукової діяльності настала її інвалідність або смерть, на неї поширюються пільги, передбачені у таких випадках для працівників оперативних підрозділів.

18. Сприяння здійсненню оперативно-розшуковій діяльності.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» органи державної влади, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності зобов'язані сприяти оперативним підрозділам у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності.

За бажанням осіб, їх співробітництво з оперативним підрозділом може бути оформлено письмовою угодою з гарантуванням конфіденційності співробітництва. Угоду про сприяння оперативним підрозділам в оперативно-розшуковій діяльності може бути укладено з дієздатною особою. Порядок укладання угоди визначається Кабінетом Міністрів України. Особи, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, зобов'язані зберігати таємницю, що стала їм відома. Розголошення цієї таємниці тягне за собою відповідальність за чинним законодавством, крім випадків розголошення інформації про незаконні дії, що порушують права людини.

Забороняється залучати до виконання оперативно-розшукових завдань осіб, професійна діяльність яких пов'язана зі збереженням професійної таємниці, а саме: адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, якщо таке співробітництво буде пов'язано з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру.

19. Нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності здійснюється Генеральним прокурором України, його заступниками, прокурорами Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя і прирівняними до них прокурорами та їх заступниками, а також уповноваженими наказом Генерального прокурора України начальниками та прокурорами управлінь, відділів Генеральної прокуратури України та прокуратур Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя.

Керівники міських, районних, міжрайонних, районних в містах та прирівняних до них прокуратур, а також призначені ними прокурори здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності в оперативно-розшукових справах, заведених піднаглядними їм територіальними оперативними підрозділами правоохоронних органів.

Прокурор в межах своєї компетенції:

1) безперешкодно входить в усі приміщення органів, які проводять оперативно-розшукову діяльність;

2) вимагає для перевірки розпорядження, інструкції, накази та інші акти щодо оперативно-розшукової діяльності, оперативно-розшукові справи, реєстраційні, облікові, звітні, статистичні, аналітичні документи та інші відомості щодо здійснення оперативно-розшукових заходів;

3) доручає керівникам відповідних органів проведення у підвідомчих їм підрозділах перевірок з метою усунення порушень закону;

4) дає письмові вказівки про проведення оперативно-розшукових заходів з метою попередження та виявлення злочинів, про розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно відсутні;

5) дає згоду на продовження строку проведення оперативно-розшукової діяльності;

6) отримує пояснення щодо порушень вимог закону від посадових осіб органів, які проводять оперативно-розшукову діяльність;

7) перевіряє скарги на порушення законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, з ознайомленням у необхідних випадках з оперативно-розшуковими матеріалами;

8) скасовує незаконні постанови про заведення або закриття оперативно-розшукової справи, зупинення або поновлення оперативно-розшукової діяльності чи про інші рішення, що суперечать закону;

9) вживає заходів щодо усунення порушень законності під час проведення оперативно-розшукової діяльності і щодо притягнення винних до встановленої законом відповідальності;

10) опротестовує незаконну постанову суду про дозвіл або відмову на проведення оперативно-розшукових заходів. Принесення протесту зупиняє проведення оперативно-розшукових заходів, дозвіл на які дано судом.

Відомості про осіб, які конфіденційно співробітничать або співробітничали з розвідувальним органом України, належність конкретних осіб до кадрового складу розвідувальних органів, а також форми, методи і засоби розвідувальної діяльності та організаційно-штатна структура розвідувальних органів до предмета прокурорського нагляду не належать.

20. Поняття особистого пошуку, тактика проведення та документальне оформлення.

Особистий пошук – це оперативно-розшуковий захід, що проводиться безпосередньо оперативним працівником з метою виявлення, попередження, припинення злочинних посягань, установлення, затримання та викриття осіб, які їх учинили, пошуку очевидців і свідків злочину, з'ясування обставин та інших фактичних даних, які можуть бути використані під час виконання завдань оперативно-розшукової діяльності.

Особистий пошук являє собою передбачені нормативними актами, суспільно значущі, свідомі і конфіденційно проваджені дії з виявлення та розпізнання особисто оперативним працівником за відповідними ознаками з певного оточення чи середовища, осіб, що становлять оперативний інтерес з метою забезпечення виконання завдань оперативно-розшукової діяльності. Об'єктами особистого пошуку є особи, а також факти, події, явища, які становлять оперативний інтерес для оперативних підрозділів.

Особистим пошуком оперативні працівники можуть особисто встановити нові чи перевірити вже відомі факти, необхідні: для викриття і затримання осіб, які вчинили злочин; виявлення умов, що сприяють вчиненню злочинів; документування злочинних дій розроблюваних; перевірки осіб, які становлять оперативний інтерес; виявлення місць зберігання майна і цінностей, здобутих злочинним шляхом; встановлення місць перебування осіб, які переховуються від органів розслідування, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, з метою їх затримання; виявлення речових доказів, очевидців злочинів та інших осіб, які можуть бути свідками в кримінальній справі.

Особистий пошук осіб, а також фактів і предметів, які становлять оперативний інтерес, організаційно складається з трьох етапів – підготовки та безпосередньо проведення відповідних оперативно-розшукових дій, оформлення результатів особистого пошуку.

Залежно від мети, оперативно-тактичної обстановки і конкретної тактичної ситуації в процесі проведення особистого пошуку використовують такі тактичні прийоми і методи: негласне розпізнавання за ознаками і прикметами; візуальне спостереження; оперативна установка та оперативне опитування для негласного збирання відомостей про; спілкування розвідувального характеру; оперативний огляд.

Тактику особистого пошуку розглядають у двох аспектах: загальному і стосовно кожного конкретного виду злочинів. Загальна тактика досліджує основні закономірності особистого пошуку і розробляє рекомендації щодо його проведення зусиллями різних служб і підрозділів правоохоронних органів. Як сукупність правил і способів проведення загальна тактика особистого пошуку розглядає: прийоми розпізнавання, діагностики і прогнозування поведінки осіб, які становлять оперативний інтерес; прийоми маскуванню працівників, які проводять особистий пошук; способи використання оперативно-технічних засобів під час особистого пошуку; особливості затримання злочинців, викритих особистим пошуком.

Тактика особистого пошуку стосовно кожного конкретного виду злочину спрямована на вирішення таких завдань: виявлення злочинців за їх поведінкою, звичками, ознаками зовнішності та прикметами; проведення

візуального спостереження за діями осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів, з метою виявлення доказів їх злочинної поведінки, зв'язків, місць переховування, проживання, роботи тощо; негласне отримання відомостей про конкретну особу, яка становить оперативний інтерес.

Особистий пошук являє собою різновид документування протиправних дій осіб, які становлять оперативний інтерес. Закріплення фактичних даних, отриманих застосуванням цього методу оперативно-розшукової діяльності, саме й становить сутність документування особистим пошуком.

Результати особистого пошуку оформляють відповідними документами: рапортом, довідкою, офіційною заявою або протоколом.

21. Поняття та види розвідувального опитування.

Розвідувальне опитування – це захід, який полягає в одержанні від опитуваної особи інформації, що може мати значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, а також отримання даних від осіб про події та факти, що становлять оперативний інтерес.

У залежності від особливостей тактики проведення розвідувальне опитування поділяється на *гласне і негласне*, а за змістом воно може бути *зашифрованим (із шифруванням мети або факту бесіди) і незашифрованим*.

Тактика проведення кожного з різновидів розвідувального опитування залежить від мети опитування, відомостей, що характеризують опитуваного, та обставин, за яких воно проводиться.

Гласне розвідувальне опитування - найбільш проста і доступна форма спілкування працівників міліції з громадянами. При його проведенні не приховується сам факт бесіди і привід до неї, оскільки такі опитування здійснюються, як правило, під час пошукової роботи в районі місця кримінальної події, коли необхідно за короткий строк опитати значну кількість громадян, щоб отримати первинні відомості для проведення невідкладних оперативно-розшукових заходів. Проведення гласних розвідувальних опитувань здійснюється і щодо затриманих, заарештованих, свідків, потерпілих, звинувачуваних тощо, оскільки факт їх участі в кримінальному процесі може бути відомий багатьом громадянам. Гласне розвідувальне опитування може проводитись як з зашифровкою мети, так і без зашифрування мети або суб'єкта опитування.

Гласне розвідувальне опитування з зашифровкою мети проводиться у випадках, коли виникають сумніви, що опитувана особа буде щирою чи коли необхідно запобігти витoku інформації про мету опитування.

Для цього використовується гласний привід для бесіди, наприклад, явка для прописки після відбування покарання.

Більш складним заходом є зашифрування суб'єкта розвідувального опитування. Подібна ситуація виникає тоді, коли необхідно використати як джерело інформації кого-небудь з близьких зв'язків розроблюваного, другорядних учасників злочинних угруповань. У таких випадках для успішного проведення зашифрованого опитування спеціально здійснюються оперативні комбінації, в яких оперативні працівники виступають під виглядом представників інших організацій і закладів (медичних працівників, страхових агентів, працівників комунальних підприємств тощо).

Негласне розвідувальне опитування забезпечується заходами, які б виключали поінформованість розроблюваних про факт запрошення опитуваного на бесіду. Інколи об'єкт опитування викликається в будь-які установи (військкомат, фінансовий відділ, санітарну інспекцію тощо), де оперативний працівник сповіщає його про справжню причину виклику. В умовах малих міст, райцентрів, де мешканці знають один одного, у тому числі й працівників міліції, привід для запрошення вигідно пов'язувати з виконанням ОВС адміністративних функцій (обмін, видача паспортів, прописка, виписка, реєстрація автотранспорту, дотримання правил дорожнього руху, реєстрація та перереєстрація зброї тощо).

Негласне розвідувальне опитування без зашифровки мети забезпечується, насамперед, організацією виклику на бесіду таким чином і проведення її в таких умовах, щоб про це не дізнався ніхто зі сторонніх. Привід виклику і місце зустрічі обирається з урахуванням місцевих умов і особливостей характеру опитуваного. У ході негласного опитування може з'явитися необхідність повторної зустрічі з опитуваним, щоб в'яснити у нього додаткову інформацію.

Розвідувальне опитування з зашифрованою мети проводиться в тому випадку, якщо немає достатньої впевненості в тому, що опитувана особа щиро розкаже про відомості, для в'яснення яких його запросили на бесіду.

Зашифрованість негласного опитування досягається тим, що даючи пояснення з приводу події, яка послужила причиною виклику, опитувана особа розповідає, не надаючи цьому значення, і про те, що в дійсності цікавить оперативного працівника. На такого роду відомостях оперативний працівник не акцентує увагу, щоб у опитуваного склалось переконання, що міліцію цікавлять тільки події, в зв'язку з якими і відбувається бесіда.

22. Поняття і сутність спостереження за особою, річчю або місцем.

Візуальне спостереження за особою – це оперативно-розшуковий захід, який проводиться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за

клопотанням керівника оперативного підрозділу погодженого з прокурором, та представляє собою негласне стеження за діями фізичної особи для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності за наявною в провадженні ОРС. Візуальне спостереження проводиться з метою встановлення даних про особу та про її зв'язки в разі наявності фактів, які підтверджують, що цією особою або будь-ким з її зв'язків готується вчинення особливо тяжкого або тяжкого злочину, для отримання відомостей, які вказують на ознаки такого злочину, а також для забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей і близьких родичів. Завдання на проведення оперативною службою візуального спостереження за особою не повинно перевищувати 10 діб. Візуальне спостереження за особою, яке проводиться підрозділами оперативної служби, здійснюється на підставі завдання оперативного підрозділу, яке погоджується з оперативною службою та затверджується керівником МВС, ГУМВС, УМВС України або його заступниками, уповноваженими на здійснення оперативно-розшукової діяльності. До завдань додаються другі примірники ухвал слідчого судді, довідки-меморандуми, фото та інші матеріали, які дозволяють ідентифікувати особу, стосовно якої планується проведення заходів.

Візуальне спостереження за річчю або місцем – це оперативно-розшуковий захід, який полягає в проведенні спостереження на певних ділянках місцевості, у публічно доступних місцях, за визначеними адресами, предметами та знаряддями злочинів тощо з метою попередження вчинення кримінальних правопорушень, виявлення обставин, що сприяють їх учиненню, осіб та фактів, які становлять оперативний інтерес, а також розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, осіб, безвісно зниклих. Цей оперативно-розшуковий захід здійснюється за дозволом керівника органу внутрішніх справ, оперативного підрозділу МВС, ГУМВС, УМВС України.

Завдання на проведення оперативною службою візуального спостереження за річчю або місцем не повинно перевищувати 15 діб.

Відомості, здобуті під час візуального спостереження, що здійснювалося підрозділами оперативної служби, оформлюються у вигляді зведення і надсилаються керівникові оперативного підрозділу - ініціатору проведення заходу. Результати візуального спостереження оформлюються оперативним працівником підрозділу-ініціатора заходу відповідним протоколом. Протокол спостереження та додатки, що підтверджують наявність фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповіда-

льність за які передбачена КК України, використовуються як джерело доказів у кримінальному провадженні.

23. Поняття та сутність аудіо -, відео контролю особи.

У межах ОРС, заведених за наявності підстав, визначених частиною 1 статті 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» за тяжкими або особливо тяжкими злочинами, у зв'язку з розшуком осіб, які їх учинили або зникли безвісти, можуть проводитись оперативно-технічні заходи а саме аудіо чи відео контроль особи:

- аудіоконтроль особи (умовне найменування ОТЗ № 1) – різновид втручання в приватне спілкування, який полягає в негласному прослуховуванні, відборі, фіксуванні та обробленні з використанням технічних засобів розмов особи або інших звуків, пов'язаних з її діяльністю, місцем перебування тощо;

- відеоконтроль особи (умовне найменування ОТЗ № 6) - різновид втручання в приватне спілкування, який полягає в негласному спостереженні та фіксації з використанням технічних засобів рухів, дій особи, пов'язаних з її діяльністю або місцем перебування тощо.

Аудіо -, відеоконтроль особи проводяться на підставі пункту 9 частини 1 статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та положень статті 260 КПК України.

Аудіо -, відеоконтроль особи – це оперативно-розшуковий захід з прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо -, відеозапису як всередині приміщень, транспортних засобів, інших місць (доступ до яких обмежується їх власниками та публічно доступних), так і ззовні, за наявності відомостей про те, що розмови і поведінка особи, а також інші події, що відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, а також для попередження, виявлення і припинення злочинів, розшуку злочинців та зниклих безвісти.

Аудіо -, відеоконтроль особи або місця проводяться за ухвалою слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника органу погодженого з прокурором, відповідного оперативного підрозділу, безпосередньо оперативним працівником або на підставі завдання, надісланого до підрозділу-виконавця (підрозділів ОТЗ). Разом із завданням до ОТП надається примірник ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення ОТЗ. У бланку завдань на проведення НСРД зазначаються наступні умовні найменування: аудіоконтроль особи – НСРД № 1 (ст. 260 КПК України); відеоконтроль особи – НСРД № 6 (ст. 260 КПК України).

В органах внутрішніх справ України до оперативно-технічних підрозділів, які проводять ОТЗ належать підрозділи оперативно-технічних

заходів – ДОТЗ та УОТЗ, СОТЗ у регіонах і на Донецькій залізниці та підрозділи оперативно-технічної розвідки – ВОТР ГУБОЗ МВС України, УБОЗ в регіонах.

За результатами проведення заходів, працівник оперативного підрозділу, який ініціював проведення заходу, складає протокол, який долучається до матеріалів ОРС, а додатки до нього (зведення, цифрові носії інформації тощо) на підставі мотивованого рапорту зберігаються в підрозділі, який безпосередньо проводив захід.

У разі виявлення під час проведення аудіо -, відеоконтролю особи ознак кримінального правопорушення, за виключенням випадків, за яких припинення оперативної розробки може негативно вплинути на очікувані результати, інформація про такий факт надсилається до відповідного органу досудового розслідування та прокурора.

Аудіо -, відеоконтроль у спеціальних установах органів внутрішніх справ, слідчих ізоляторів та місцях відбування кримінального покарання проводиться ПОТЗ, ОТП виключно в спеціально відведених та обладнаних приміщеннях, будівлях органів внутрішніх справ або установах при органах внутрішніх справ, призначених для тимчасового утримання законодавчо визначених категорій осіб, у приміщеннях слідчих ізоляторів та місцях відбування покарання Державної пенітенціарної служби України з метою отримання інформації про протиправну діяльність затриманих, заарештованих та засуджених осіб, їх причетність до вчинення особливо тяжких та тяжких злочинів або тих злочинів, що готуються. Приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону (приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку з відбуванням покарання, затриманням, узяттям під варту тощо), відповідно до статті 267 КПК України мають статус публічно доступних.

До заходів аудіо -, відеоконтролю особи в спеціально призначених приміщеннях належать:

1) аудіо -, відеоконтроль особи в приміщеннях кімнат для затриманих органів внутрішніх справ, спеціальних приймальників та пунктах тимчасового тримання нелегальних мігрантів (ОТЗ №№ 1, 6), які проводяться на підставі клопотання керівника оперативного підрозділу або органу внутрішніх справ, погодженого з прокурором за ухвалою слідчого судді;

2) аудіо -, відеоконтроль особи в приміщенні ізолятора тимчасового тримання органів внутрішніх справ, слідчого ізолятора чи установи відбування покарання Державної пенітенціарної служби України (НСРД №№ 1, 6), що проводяться на підставі наданого оперативному підрозділу письмового доручення слідчим чи прокурором за кримінальним провадженням

відповідно до вимог статті 260 КПК України та пункту 2 статті 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»;

3) аудіо -, відеоконтроль особи, яка утримується в установах Державної пенітенціарної служби України (НСРД №№ 1, 6), що завчасно погоджується з керівником регіонального управління цієї служби, уповноваженим на здійснення оперативно-розшукової діяльності, та проводиться на підставі наданого оперативному підрозділу письмового доручення слідчого чи прокурора за кримінальним провадженням відповідно до вимог статті 260 КПК України та пункту 2 статті 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Проведення аудіо -, відеоконтролю в зазначених місцях ПОТЗ, ОТП здійснюється за завданням, оформленим оперативним працівником підрозділу, який ініціював проведення заходу або отримав письмове доручення слідчого чи прокурора щодо проведення НСРД. Завдання затверджується відповідним керівником МВС, ГУМВС, УМВС України. Термін проведення аудіо -, відеоконтролю особи в спеціальних установах органів внутрішніх справ, слідчих ізоляторах та місцях відбування кримінального покарання за одним завданням не повинен перевищувати 10 діб. Відповідно до положень глави 21 КПК України за результатами проведення НСРД № 1 стосовно особи, яка утримується в ізоляторі тимчасового тримання, слідчому ізоляторі або іншій установі пенітенціарної служби, працівник оперативного підрозділу, який проводив такий захід, складає протокол.

24. Поняття та форми контролю за вчиненням злочину.

Контроль за вчиненням злочину може здійснюватися у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин, та проводиться в таких формах:

- 1) контрольована поставка;
- 2) контрольована та оперативна закупка;
- 3) спеціальний слідчий експеримент;
- 4) імітування обстановки злочину.

Контрольована поставка полягає в організації і здійсненні оперативним підрозділом контролю за переміщенням (перевезенням, пересиланням, передачею, ввезенням, вивезенням з України чи транзитним переміщенням її території) товарів, предметів і речовин, у тому числі заборонених до обігу, з метою виявлення ознак злочину та фіксації фактичних даних про протиправні діяння осіб, відповідальність за які передбачена КК України.

Контрольована закупка полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від

форм власності товару, який перебуває у вільному обігу, з метою викриття і документування факту готування та вчинення злочину, а також особи, яка його вчинила.

Оперативна закупка полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, обіг якого обмежений чи заборонений чинним законодавством, з метою викриття і документування факту готування та вчинення злочину, а також особи, яка його вчинила.

Спеціальний слідчий експеримент як форма контролю за вчиненням злочину полягає в одержанні слідчим або працівником оперативного підрозділу інформації шляхом штучного створення відповідних умов в обстановці, максимально наближеній до реальної, для перевірки спрямованості намірів особи, в діях якої наявні ознаки вчинення тяжких і особливо тяжких злочинів та спостереження за її поведінкою.

Спеціальний слідчий експеримент має власні відмінні риси: 1) його застосування потребує певних процесуальних умов; 2) він відтворює явище не повністю, а лише деякі умови, за яких відбувалися події або мали місце факти, що цікавлять слідчого та оперативного працівника.

Імітування обстановки злочину як форма контролю за вчиненням злочину - це сукупність здійснюваних за єдиним замислом (планом) заходів, з використанням спеціальних імітаційних засобів, з метою створення відповідних умов щодо спонукання особи (чи групи осіб), яка готує вчинення або вчиняє злочинні дії, до поведінки, що охоплюється її умислом і одночасно дозволяє запобігти, попередити чи розслідувати тяжкі та особливо тяжкі злочини проти особи, суспільства та держави.

Отже, метою імітування обстановки злочину є попередження, припинення й розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів.

Імітування обстановки злочину може проводитися як з метою виявлення конкретних осіб, які обґрунтовано підозрюються у злочинній діяльності (одержання хабарів, торгівля зброєю, вчинення вбивств на замовлення, операції з наркотиками та інше) так і для виявлення намірів невідомих осіб, які вчиняють серійні, резонансні злочини, шляхом використання різних спеціальних імітаційних засобів (спеціальних підприємств, установ, організацій, «пасток», маскування, інсценувань та інше).

Контроль за вчиненням злочину не проводиться, якщо внаслідок таких дій неможливо повністю запобігти:

- 1) посягання на життя або заподіяння особі (особам) тяжких тілесних ушкоджень;
- 2) поширенню речовин, небезпечних для життя багатьох людей;
- 3) втечі осіб, які вчинили тяжкі чи особливо тяжкі злочини;
- 4) екологічній або техногенній катастрофі.

Під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, як би слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні.

Про результати контролю за вчиненням злочину складається протокол, до якого додаються речі і документи, отримані під час проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії. Якщо контроль за вчиненням злочину закінчується відкритим фіксуванням, про це складається протокол у присутності такої особи.

Якщо при проведенні контролю за вчиненням злочину виникає необхідність тимчасового обмеження конституційних прав особи, воно має здійснюватися в межах, які допускаються Конституцією України, на підставі рішення слідчого судді згідно з вимогами КПК України.

25. Організація і тактика проведення оперативної закупки.

Відповідно до положень Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України, затвердженої наказом МВС України від 17. 12. 2012 р. № 07, оперативна закупка відноситься до оперативно-розшукових заходів, проведення яких потребує дозволу слідчого судді або рішення прокурора. Оперативна закупка товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності проводиться з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь. Проведення оперативної закупки здійснюється згідно з положеннями статті 271 КПК України в порядку, визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, податкової міліції Державної податкової служби України, Служби безпеки України, погодженими з Генеральною прокуратурою України та зареєстрованими в Міністерстві юстиції України. Рішення про проведення оперативної закупки приймає уповноважений прокурор шляхом погодження постанови, затвердженої керівником органу (підрозділу), який здійснює оперативно-розшукову діяльність, або його уповноваженим заступником.

Оперативна закупка полягає в імітації придбання або отримання, у тому числі безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, обіг якого обмежений чи заборонений чинним законодавством, з метою викриття і документування факту готування та вчинення злочину, а також особи, яка його вчинила.

Після прийняття рішення прокурором про проведення оперативної закупки, працівник оперативного підрозділу складає план, в якому слід передбачити: місце і час проведення заходу; особу, яка виступатиме як «покупець», заходи щодо забезпечення її безпеки, «легенду» та заходи дотримання конспірації, оснащення автотранспортом, технічними засобами і документами прикриття; спосіб введення «покупця» в операцію; способи фіксації дій «покупця» і збувальника; заходи, спрямовані на забезпечення збереження грошових коштів, виділених для проведення оперативної закупки; заходи щодо виведення з розробки джерела оперативної інформації; форми і порядок взаємодії з підрозділами оперативної служби, оперативно-технічних заходів та іншими підрозділами; обумовлені сигнали покупця на випадок виникнення небезпеки для його життя чи здоров'я. Планом передбачається формування штабу та груп прикриття, спостереження та затримання із числа працівників оперативного підрозділу. Для проведення оперативної закупки як «покупці» використовуються громадяни, спеціально для цього залучені, працівники оперативних підрозділів, а також негласні працівники (штатні та позаштатні). У злочинне середовище «покупець» може вводиться як самостійно, так і за допомогою третьої особи, негласного працівника, працівника оперативного підрозділу або в темну.

Отримавши дозвіл і грошові кошти, працівник оперативного підрозділу розпочинає безпосередню підготовку заходу. Проводиться маркування спеціальними хімічними речовинами грошових купюр, що призначені для використання в оплаті предмету закупівлі, або переписування номерів купюр, із закріпленням цього у відповідному акті, з обов'язковим вказанням місця та часу складання.

При виборі місця проведення операції, де планується провести затримання збувальника, рекомендується дотримуватися кількох правил, що сприятимуть успішному її проведенню. Таке місце повинно: добре продивлятися і бути не дуже людним - для забезпечення можливості фіксації за допомогою технічних засобів обставин здійснення операції; бути важкодоступним для сторонніх осіб, випадкових перехожих, які можуть попередити або викликати зайву підозру злочинця та зірвати проведення операції; максимально ускладнювати контрспостереження з боку злочинців і можливість їх відходу, коли передбачається затримання вказаних осіб під час операції або відразу після її проведення. Час і місце, в які передбачається передача «покупцем» грошей збувальнику та його затримання, треба обирати з урахуванням забезпечення сприятливих умов для виведення «покупця» з операції. Разом із тим, обрані час та місце також мають сприяти безперешкодному затриманню «збувальника», враховувати його озброєність, можливість активного опору, спроби

сховатися, знищити предмети закупки, помічені банкноти, речові докази, а також унеможливлення його контактів зі зв'язками.

Проведення оперативної закупки оформлюється відповідним протоколом. При огляді і вилученні предметів закупки необхідно зафіксувати всі їх якісні та кількісні властивості за допомогою пристроїв, які також відображаються у протоколі. При складанні протоколу оперативної закупки у особи, яка її проводила, можуть залишитися невикористані кошти, що також підлягають вилученню.

26. Сутність та етапи агентурної роботи.

Агентурна робота є складовою частиною оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів ОВС, основана на негласному співробітництві з громадянами або використанні негласного статусу оперативного працівника та здійснюється з метою попередження, виявлення, припинення правопорушень, пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України, в інтересах кримінального провадження та для отримання інформації з метою забезпечення безпеки громадян, суспільства і держави.

Агентурна робота оперативних підрозділів ОВС – це нормативно врегульовані дії уповноважених на проведення ОРД посадових осіб з добору, вивчення, перевірки і залучення громадян до конфіденційного співробітництва, як агентів, довірених осіб, резидентів, утримувачів конспіративних квартир, доцільної розстановки негласних працівників та їх використання у боротьбі зі злочинністю, керівництва ними, правового і соціального захисту, матеріально-технічного забезпечення.

Чинний Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» у ст. 8 передбачає право оперативних підрозділів мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників (п. 13); використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями статті 275 Кримінального процесуального кодексу України (п. 14). На сьогодні відомчим нормативним актом, що регламентує агентурну роботу оперативних підрозділів ОВС є Інструкція про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України від 17.12.2012 р. № 06.

Зміст агентурної роботи включає в себе наступні етапи:

- аналіз оперативної обстановки та моделювання на його основі агентурної мережі, тобто визначення необхідної кількості негласних працівників, їх раціональну розстановку з урахуванням місць учинення злочинів, концентрації осіб, які становлять оперативний інтерес, місць збуту та зберігання майна, здобутого злочинним шляхом, інших

криміногенних об'єктів, а також способів учинення й укриття злочинів, обставин, що сприяють їх учиненню;

- добір, вивчення та перевірка кандидатів на залучення до конфіденційного співробітництва, тобто осіб, які за своїми особистими та діловими якостями, розвідувальними можливостями здатні виконувати функції різних категорій негласних працівників;

- власне залучення до конфіденційного співробітництва;

- забезпечення зв'язку з негласними працівниками;

- керівництво негласними працівниками, їх навчання прийомам і методам отримання інформації про осіб і факти, що становлять оперативний інтерес, здійснення контролю та виховання негласних працівників, їх правового й соціального захисту;

- забезпечення ефективного використання негласних працівників у запобіганні та розкритті злочинів; перевірка отриманої від негласних працівників інформації, її подальша реалізація з метою забезпечення ефективного запобігання й розкриття злочинів, розшуку осіб, які переховуються від правоохоронних органів, суду та відбування покарання;

- організаційно-управлінський аспект агентурної роботи, тобто використання негласних працівників у боротьбі зі злочинністю, облік і аналіз результатів агентурної роботи, розробка та впровадження заходів щодо її вдосконалення, фінансове та матеріально-технічне забезпечення;

- припинення конфіденційного співробітництва у випадках і порядку, визначених відомчими нормативними актами.

27. Категорії негласних працівників та їх призначення.

Залежно від завдань, які вирішуються під час оперативно-розшукової діяльності, щодо протидії злочинності сили оперативно-розшукової діяльності складається з: негласних штатних працівників (*штатний негласний співробітник, офіцер-нелегал*); негласних позаштатних працівників (*агент, довірена особа, резидент, утримувач конспіративної квартири*).

Негласні штатні працівники.

Штатний негласний співробітник - особа начальницького складу оперативного підрозділу, яка виконує довгострокові (стратегічні) завдання з боротьби зі злочинністю на засадах конспірації.

Умови проходження служби, правовий і соціальний захист штатних негласних працівників, порядок добору та організації їх роботи регламентуються постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 1993 року № 928-14т.

Офіцер-нелегал - особа начальницького складу оперативного підрозділу, яка для виконання тактичних завдань із зашифруванням належності до

оперативних підрозділів короткочасно впроваджується в злочинну групу, організовану групу або злочинну організацію, а також використовується для проведення інших оперативно-розшукових заходів (контрольована та оперативна закупка, контрольована поставка предметів, товарів і речовин, у тому числі заборонених до обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності, внутрішньокамерна розробка тощо).

Негласні позаштатні працівники.

Агент - дієздатна особа, не молодша 18 років, яка за своїми особистими і діловими якостями, розвідувальними можливостями систематично виконує завдання оперативного підрозділу з отримання та надання інформації про злочини, що готуються або вчинені, викриття причетних до них осіб, виявлення, попередження, припинення злочинів, розшуку злочинців, безвісно зниклих, а також отримання і надання іншої інформації, яка має значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, на підставі добровільно складеної підписки.

Агент може використовуватися з метою створення та забезпечення умов для підготовки або проведення оперативно-розшукових заходів.

Довірена особа - дієздатна особа, яка на довірчих засадах добровільно без оформлення підписки регулярно надає працівникові оперативного підрозділу інформацію, інші послуги, які мають значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності.

Резидент - особа, яка негласно співробітничав з оперативним підрозділом, заслуговує на довіру і має, як правило, практичний досвід оперативно-розшукової роботи, володіє прийомами конспірації, за своїми особистими та діловими якостями здатна організувати роботу з агентурою та здійснювати приймання й передачу інформації, отриманої резидентурою.

Утримувач конспіративної квартири - дієздатна особа, не молодша 18 років, яка на підставі добровільно складеної підписки негласно співробітничав з оперативним підрозділом з метою забезпечення легенди щодо власника і відвідувачів конспіративної квартири.

28. Поняття та напрями використання агента.

Агент - дієздатна особа, не молодша 18 років, яка за своїми особистими і діловими якостями, розвідувальними можливостями систематично виконує завдання оперативного підрозділу з отримання та надання інформації про злочини, що готуються або вчинені, викриття причетних до них осіб, виявлення, попередження, припинення злочинів, розшуку злочинців, безвісно зниклих, а також отримання і надання іншої інформації, яка має значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, на підставі добровільно складеної підписки.

Агент може використовуватися з метою створення та забезпечення умов для підготовки або проведення оперативно-розшукових заходів.

Зважаючи на розвідувальні та інші можливості, агенти можуть використовуватися з метою:

- розроблення осіб (груп), які готують учинення злочину;
- розроблення осіб (груп), підозрюваних у вчиненні злочинів;
- виконання маршрутних завдань;
- розроблення осіб, які утримуються в ІТТ, спеціальних приймальниках, кімнатах для затриманих територіальних органів внутрішніх справ;
- забезпечення оперативного прикриття та зашифрування об'єктів-пасток (мешканці квартир-пасток, власники автомобілів-пасток тощо);
- створення та забезпечення умов для підготовки або проведення оперативно-розшукових, оперативно-технічних, пошукових заходів, негласних слідчих (розшукових) дій.

За допомогою агентів вирішуються наступні завдання:

- проникнення в організовані групи та злочинні організації або оперативне розроблення окремих осіб для встановлення їх злочинної діяльності, а також фактів учинення злочинів їх зв'язками;
- виявлення осіб, схильних до вчинення злочинів, вивчення їх способу життя, установлення злочинних намірів і дій з метою виявлення, попередження, припинення злочинів, отримання інформації про злочини, що готуються або вчинені;
- вивчення фінансово-господарської діяльності підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності з метою виявлення фактів готування до злочину у сфері економіки;
- виявлення латентних злочинів і осіб, які їх учинили;
- одержання та фіксації фактичних даних, що можуть бути використані як докази в кримінальному провадженні;
- розшук злочинців і встановлення місцезнаходження безвісно зниклих осіб; установлення місць зберігання зброї, наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, викраденого майна, забезпечення відшкодування збитків, заподіяних злочинами;
- виявлення причин і умов, що сприяють учиненню злочинів; вирішення інших завдань оперативно-розшукової діяльності, у тому числі за місцем свого основного працевлаштування.

29. Порядок залучення громадян до конфіденційного співробітництва як агентів.

Працівник оперативного підрозділу залежно від стану оперативної обстановки та порушених оперативних завдань добирає кандидата для негласного співробітництва в якості агента. Такий кандидат добирається з

числа осіб, здатних надавати інформацію, що має значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, або забезпечувати її надходження. Може добиратися з довірених осіб, оперативних контактів та осіб, які конфіденційно співробітничали в кримінальному провадженні.

Оцінюються можливості особи, з якою планується встановити негласне співробітництво, а саме:

- особистісні характеристики;
- зовнішні чинники (наявність зв'язків, які володіють певною інформацією).

Для подальшої перевірки оперативний працівник отримує дозвіл в одного з керівників, як правило, заступника начальника - начальника кримінальної міліції

Про необхідність перевірки кандидата в якості агента складається мотивований рапорт.

Кандидат для негласного співробітництва в якості агента перевіряється за останнім і попереднім місцем проживання, а саме:

- за обліками осіб, які негласно співробітничали або співробітничали з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ;
- за обліками осіб, які розроблюються або розроблялися за оперативно-розшуковими справами ;
- за обліками осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих та на судимість, а в разі потреби - за дактилоскопічними та іншими обліками органів внутрішніх справ.

Подвійна реєстрація агентів не допускається. Не може бути залученою як агент особа, яка розробляється за оперативно-розшуковою справою.

У разі необхідності за місцем проживання кандидата може проводитися оперативна установка силами оперативної служби.

У процесі перевірки кандидата, вивчення його розвідувальних можливостей, як правило, надаються усні завдання щодо висвітлення способу життя осіб, відносно яких одержана інформація про їх причетність до протиправних діянь, ознайомлення зі змістом певних документів тощо. Результати виконання таких завдань оформлюються довідками.

Остаточні результати щодо вивчення кандидата для негласного співробітництва в якості агента працівник оперативного підрозділу доповідає рапортом. Як правило, це керівник, який надавав дозвіл на перевірку.

У рапорті зазначаються установчі дані, особисті та ділові якості кандидата, його розвідувальні можливості, зміст одержаної від нього інформації і результати її перевірки, можливість надання допомоги під час проведення оперативно-розшукових заходів, пропозиції щодо доцільності встанов-

лення негласного співробітництва, завдання, які планується вирішувати, тощо.

Керівник вивчає матеріали перевірки кандидата та визнавши проведену перевірку достатньою і погодившись з необхідністю встановлення негласного співробітництва, керівник дає письмовий дозвіл на залучення особи до агентурної мережі як агента та визначається з необхідністю проведення контрольної зустрічі під час якої може особисто прийняти підписку про негласне співробітництво. В іншому випадку після отримання дозволу на залучення особи до агентурної мережі з кандидатом зустрічається оперативний працівник.

Якщо кандидат виявить відвертість і розуміння необхідності негласної роботи, йому пропонується негласно співробітничати з оперативним підрозділом. У разі згоди від нього відбирається підписка про негласне співробітництво, обумовлюються суми грошових винагород, обирається псевдонім, яким він буде підписувати повідомлення та інші матеріали, обговорюються способи екстреного зв'язку, роз'яснюється необхідність дотримання умов конспірації.

30. Довірена особа: поняття та напрями використання.

Відповідно до Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України, затвердженої наказом МВС України від 17.12.2012 р. № 06, довірена особа – це дієздатна особа, яка на довірчих засадах добровільно без оформлення підписки регулярно надає працівникові оперативного підрозділу інформацію, інші послуги, які мають значення для вирішення завдання оперативно-розшукової діяльності.

Довірені особи можуть використовуватись за наступними напрямками:

- 1) отримання оперативно-значимої інформації;
- 2) отримання консультативної допомоги чи інформації;
- 3) створення та забезпечення умов для підготовки або проведення оперативно-розшукових, пошукових, оперативно технічних заходів;
- 4) проведення окремих видів робіт, що потребують спеціальних знань та допусків;
- 5) виготовлення спеціального обладнання, засобів та предметів, які використовуються під час проведення оперативно-розшукових, пошукових, оперативно-технічних заходів;
- 6) надання послуг оренди (житлових або інших приміщень, певних територій);
- 7) перевірка можливостей особи до переведення її в категорію агентів.

Працівник оперативного підрозділу самостійно добирає довірених осіб, інструктує їх з необхідних питань, та здійснює з ними оперативні

контакти з метою отримання оперативно значимої інформації, необхідної для виконання завдань, покладених на оперативний підрозділ.

31. Вимоги, що висуваються до організації зв'язку з негласними працівниками, форми та порядок його здійснення.

Теорія оперативно-розшукової діяльності знає *безпосередню* та *опосередковану* форми організації зв'язку.

Працівник оперативного підрозділу, здійснюючи *безпосередній* зв'язок, отримує інформацію від негласного апарату, як правило, під час особистих зустрічей в обумовленому місці, а в разі необхідності - на орендованій квартирі.

Опосередкований зв'язок здійснюється через резидента, а також шляхом використання схованки.

Схованки для зберігання та передавання інформації можуть бути стаціонарними або рухомими, обладнаними в різноманітних предметах.

Забороняється використовувати схованки для передавання інформації, яка розкриває джерела її отримання або форми, методи оперативно-розшукової діяльності. Ці вимоги стосуються також передавання інформації поштою, телефоном або іншими каналами зв'язку, урахувавши комп'ютерні мережі.

Зустрічі чи зв'язок з агентурою здійснюються за необхідності відповідно до стану оперативної обстановки та наявності конкретних завдань. Такий зв'язок повинен мати *регулярний* та *діловий* характер.

Прийом агентури в приміщенні органу внутрішніх справ чи оперативного підрозділу допускається в разі крайньої необхідності з обов'язковим зашифруванням зустрічі.

Зустрічі або зв'язок з агентурою у разі його хвороби, загрози розшифрування, тривалої відсутності з поважних причин, що перешкоджають виконанню ним завдань, за мотивованим рапортом працівника оперативного підрозділу та з дозволу начальника (уповноваженого заступника) органу внутрішніх справ чи оперативного підрозділу можуть бути призупинені на термін до чотирьох місяців.

У виняткових випадках термін призупинення зустрічей або зв'язку може бути продовжений ще на чотири місяці, але щомісячна грошова винагорода агентів за цей період не видається.

Зустрічі або зв'язок з агентурою, як правило, здійснює той працівник оперативного підрозділу, який залучив його до негласного співробітництва. Передавання агентури на зв'язок іншому працівнику оперативного підрозділу здійснюється з дозволу відповідного керівника органу внутрішніх справ чи оперативного підрозділу та за згодою негласного працівника.

Агент, як правило, власноручно в довільній формі від третьої особи в присутності працівника оперативного підрозділу письмово викладає результати виконання завдання із зазначенням обставин, за яких стала відома інформація, осіб, від яких її отримано, а також ступінь обізнаності з нею інших осіб. Агент до свого повідомлення за наявності може долучати зразки сировини чи виробів, документи, фотографії, креслення тощо, які обліковуються як додатки до агентурного повідомлення (агентурної записки) у журналі обліку оперативної інформації. Надану інформацію агент підписує своїм псевдонімом.

Отриману інформацію працівник оперативного підрозділу оформлює в службовому кабінеті агентурним повідомленням, зазначаючи в ньому заходи для її перевірки.

Якщо під час зустрічі з агентом працівник оперативного підрозділу не мав можливості письмово оформити подану інформацію, вона оформлюється агентурною запискою. Зміст агентурного повідомлення або агентурної записки не повинен розкривати даних про особу агента. Працівник оперативного підрозділу вживає заходів для встановлення осіб, які проходять за інформацією агента, викладає відомості про них у вигляді довідки на його повідомленні і планує заходи щодо перевірки отриманої інформації.

Не дозволяється проведення зустрічей з негласним апаратом у жилому приміщенні або іншому володінні довіреної особи, якщо вони розташовані в населених пунктах з офіційно зареєстрованою кількістю населення менше 20 тис. осіб. Не рекомендується використовувати з такою метою жилі приміщення, розташовані в приватному секторі міст.

32. Поняття та призначення резидента.

Резидент - особа, яка негласно співробітничав з оперативним підрозділом, заслуговує на довіру і має, як правило, практичний досвід оперативно-розшукової роботи, володіє прийомами конспірації, за своїми особистими та діловими якостями здатна організувати роботу з агентурою та здійснювати приймання й передачу інформації, отриманої резидентурою.

Для здійснення негласного співробітництва резиденту, за згодою керівника органу внутрішніх справ чи оперативного підрозділу, передається на зв'язок не менше п'яти агентів або довірених осіб. Передача проводиться безпосередньо працівником оперативного підрозділу індивідуально, за згодою позаштатних працівників у місцях, що забезпечують конспірацію. Список агентів та довірених осіб, які перебувають на зв'язку в резидента, долучається до його особової справи.

Агенту, довірений особі, яких передано на зв'язок резидентові, роз'яснюється, що за потреби вони можуть ініціювати зустрічі з працівником оперативного підрозділу.

Резидент і передані йому на зв'язок агенти, довірені особи утворюють резидентуру.

Резидент може приймати агентів, довірених осіб на орендованих з цією метою квартирах, в інших обумовлених місцях, що забезпечують надійну конспірацію оперативних контактів, за погодженням з працівником оперативного підрозділу. У виняткових випадках за відсутності небезпеки розшифрування та загрози його життю чи здоров'ю, а також членів його сім'ї, дозволяється використовувати для зустрічей квартиру або службовий кабінет за місцем проживання, роботи резидента.

Резидент упродовж доби передає працівникові оперативного підрозділу отриману від джерел інформацію. Безпосередньо здобуту інформацію, що має значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, він викладає письмово, підписуючи її своїм псевдонімом, а працівник оперативного підрозділу оформляє її як агентурне повідомлення.

Інформацію, яку усно повідомив агент або довірена особа резиденту, останній викладає письмово, а працівник оперативного підрозділу оформляє її як агентурну записку, у якій зазначає псевдонім джерела, від якого надійшла інформація.

33. Організація взаємодії оперативних підрозділів ОВС з органами досудового розслідування.

На сьогодні основним нормативним актом, що регламентує організацію взаємодії оперативних підрозділів ОВС з органами досудового розслідування є Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, затверджена наказом МВС України від 14.08.2012 р. № 700.

Основним завданням взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ України є попередження, виявлення і розслідування кримінальних правопорушень, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, що їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів громадян і юридичних осіб.

Відповідальність за належну організацію взаємодії оперативних підрозділів ОВС з органами досудового розслідування при попередженні, виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень покладається на начальників територіальних органів внутрішніх справ та органів досудового розслідування.

Основними напрямками взаємодії оперативних підрозділів ОВС з органами досудового розслідування, відповідно до чинної Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень є:

- взаємодія при надходженні до органу внутрішніх справ заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них;
- взаємодія при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до слідчого підрозділу;
- створення слідчо-оперативних груп для досудового розслідування кримінальних правопорушень;
- виконання співробітниками оперативного підрозділу письмових доручень про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування;
- взаємодія при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень;
- взаємодія при зупиненні досудового розслідування.

Окремо чинна Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень передбачає:

- особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених проти життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканості особи;
- особливості організації взаємодії при розслідуванні дорожньо-транспортних пригод;
- особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (далі – наркотичних засобів);
- особливості взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері господарської та службової діяльності;
- особливості організації взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених членами організованих груп та злочинних організацій;
- взаємодію на стадії судового розгляду кримінальних проваджень.

34. Поняття, сутність і значення оперативної розробки.

Оперативна розробка – це організаційно-тактична форма ОРД, сутність якої полягає у проведенні комплексу оперативно-розшукових

заходів у рамках заведеної справи оперативного обліку з метою попередження злочинів, що готуються, припинення злочинної діяльності осіб, які готують вчинення злочину, розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, осіб безвісно відсутніх, відвернення загрози життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів, учасників кримінального судочинства, членів їх сімей та близьких родичів, а також документування протиправної діяльності розроблюваних осіб.

Сутність та значення оперативної розробки полягає у тому, що це центральна організаційно-тактична форма оперативно-розшукової діяльності, у якій практично реалізуються її завдання шляхом проведення всіх існуючих оперативно-розшукових заходів, що здійснюється у рамках ОРС «Злочин», «Захист», «Розшук» відповідно до підстав для проведення ОРД (ст. 6 Закону України «Про ОРД»).

35. Способи вирішення окремих завдань оперативної розробки.

Теорія і практика ОРД знає два способи вирішення окремих завдань оперативної розробки:

- 1) використання умов, що природно склалися;
- 2) оперативна комбінація.

Оперативна комбінація – спосіб вирішення окремих завдань оперативної розробки, сутність якого полягає у доведенні до відома розроблюваних осіб легендової інформації з метою спрямувати їх дії у потрібному для оперативного підрозділу напрямі.

Елементи оперативної комбінації:

- 1) *легенда* – відомості, що покладаються в основу оперативної комбінації;
- 2) *інсценування* – спосіб доведення легенди до відома розроблюваних осіб шляхом імітування подій відповідно до легенди;
- 3) *матеріальне забезпечення*.

Вимоги, що висуваються до оперативної комбінації: правдоподібність; неперевірюваність; відповідність легенди способу її доведення до відома розроблюваних та матеріальному забезпеченню.

36. Планування заходів за оперативно-розшуковими справами. Види планів.

У кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності згідно з положеннями статті 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативними підрозділами органів внутрішніх справ заводиться ОРС. Відповідно до положень Інструкції про

організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України, затвердженої наказом МВС України від 17. 12. 2012 р. № 07, існують наступні категорії ОРС:

- ОРС «Захист» – заводиться на особу або групу осіб, які готують учинення злочину;
- ОРС «Захист» – заводиться за наявності реальної загрози життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членам їх сімей та близьким родичам;
- ОРС «Злочин» – заводиться для документування злочинів, що готуються невстановленими особами;
- ОРС «Розшук» – заводиться для розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, та осіб, безвісно зниклих.

Оперативна розробка як форма оперативно-розшукової діяльності, що реалізується шляхом ведення ОРС, проводиться планово. Працівники оперативних підрозділів у ході оперативного розроблення планують і застосовують комплекс оперативно-розшукових заходів, а також передбачають заходи щодо залучення осіб до негласного співробітництва, проведення відповідних операцій, оперативних комбінацій, ураховують можливість і своєчасність проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій.

План оперативно-розшукових заходів – це порядок реалізації завдань, порушених перед конкретною оперативною розробкою. Планом передбачається використання необхідних сил та засобів оперативно-розшукової діяльності, послідовність дій, заходів та їх обсяг, прогнозування щодо вилучення документів, товарно-матеріальних цінностей, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, визначається необхідність залучення спеціалістів та встановлення нових конфіденційних контактів, проведення оперативних комбінацій та спеціальних операцій.

В теорії та практиці оперативно-розшукової діяльності виділяють наступні види планів за оперативно-розшуковими справами:

- план першочергових оперативно-розшукових заходів при заведенні ОРС;
- загальний план оперативно-розшукових заходів по оперативно-розшуковій справі;
- план проведення окремого заходу, передбаченому загальним планом (план забезпечення оперативної розробки агентурою, план затримання фігурантів справи «на гарячому», план виведення агента з розробки тощо);

- план додаткових оперативно-розшукових заходів;
- план реалізації матеріалів ОРС.

Загальними правилами складання планів за оперативно-розшуковими справами є наступні:

1. План повинен містити дієві заходи, застосування яких в змозі забезпечити вирішення основних завдань розробки.

2. Заплановані заходи повинні бути передбачені законом та відомчими нормативними актами, регламентуючими оперативно-розшукову діяльність.

3. В плані потрібно передбачати заходи щодо перевірки агентурних повідомлень з метою уникнення дезінформації.

4. Кожний запланований захід повинен поєднуватись з іншими та доповнювати їх.

5. План повинен охоплювати лише основні чітко сформульовані заходи, і не бути перевантаженим не потрібними деталями.

В плані потрібно зазначати не лише те, що потрібно зробити, але й передбачити як, ким і коли слід здійснити цей захід. В плані слід передбачати декілька варіантів здійснення заходів, на випадок несподіваної зміни обстановки.

37. Сутність і значення документування злочинних дій розроблюваних осіб. Вимоги, що висуваються до документування.

Документування – здійснюваний за оперативно-розшуковою справою процес негласного збирання, фіксації, систематизації, перевірки та оцінювання фактичних даних про подію злочину й осіб, причетних до його підготовки або вчинення, забезпечення можливості їх використання як доказів у кримінальному судочинстві, а також прийняття на їх основі відповідних процесуальних рішень.

Значення документування полягає у тому, що воно є процесом відбиття у службовій документації фактичних даних, отриманих у результаті ОРЗ, а також як процес пізнання, що має особливу правову природу та здійснюється з метою вирішення завдань цієї діяльності, зокрема такого центрального її завдання як фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена КК України.

Вимоги, що висувають до документування: законність, своєчасність, повнота, конспіративність.

38. Напрями документування злочинних дій розроблюваних.

1) виявлення осіб, яким відомі фактичні дані про злочинну діяльність, та забезпечення можливості їх наступної участі у кримінальному провадженні як свідків;

2) негласне виявлення предметів, документів, речовин, що можуть містити інформацію про протиправну діяльність, та забезпечення можливості їх використання після початку досудового розслідування як речових доказів;

3) негласна фіксація дій розроблюваних осіб із застосуванням технічних засобів з метою наступного використання отриманих даних у розслідуванні.

39. Способи забезпечення оперативної розробки агентурою.

Одною із основних вимог, які висуваються до оперативної розробки, та відповідно окремим завданням є її забезпечення негласними працівниками, що забезпечуються такими способами:

1) залучення до конфіденційного співробітництва нових осіб із числа зв'язків розроблюваних;

2) введення агента в оперативну розробку.

Теорією і практикою ОРД розроблені такі способи введення агента в оперативну розробку:

1) із використанням оперативної комбінації;

2) із використанням ситуації, що природно склалася;

3) із використанням іншого негласного працівника:

а) із розшифруванням того, який вводить, перед тим, якого вводять;

б) із зворотнім варіантом розшифрування;

в) із взаємним розшифруванням негласних працівників (за їх обопільної згоди).

40. Поняття і значення реалізації матеріалів оперативної розробки.

Вимоги, що висуваються до реалізації.

Реалізація матеріалів оперативної розробки – це перехід від документування злочинних дій розроблюваних засобами оперативно-розшукової діяльності до реєстрації інформації про вчинений злочин в ЄРДР та початку досудового розслідування.

Головна мета оперативної розробки полягає в запобіганні злочинам та розшуку злочинців і досягається не тільки повним і швидким виявленням та документуванням злочинних дій розроблюваних, а і *своєчасною* та *повною реалізацією* її матеріалів. Усе, що виявлено і задокументовано в процесі розробки, має бути використано для вжиття до розроблюваних відповідних заходів, передбачених законом. *Ефективність* реалізації визначається її моментом. З метою своєчасного викриття злочинців не слід зволі-

кати з реалізацією матеріалів оперативної розробки. Водночас не можна допускати й поспішного, передчасного переходу до проведення слідчих дій. Своєчасна і тактично правильна реалізація матеріалів оперативної розробки дозволяє забезпечити невідворотність покарання розроблюваних осіб, які вчинили злочини, що характеризується двома критеріями: фактичною наявністю достатніх даних, які переконують у готуванні або вчиненні злочину; наявністю ознак злочину у вчиненому діянні.

41. Тактичні прийоми реалізації матеріалів оперативної розробки.

- одночасне затримання (арешт) усіх учасників злочинної групи, що розробляється;
- затримання (арешт) спочатку кількох розроблюваних як однієї з ланок злочинної групи;
- затримання (арешт) спочатку одного учасника злочинної групи таємно від інших;
- затримання (арешт) спочатку одного з учасників злочинної групи, що розробляється, за вчинення ним самостійно іншого злочину.

42. Способи введення агента у внутрішньокамерну розробку в умовах ІТТ.

Внутрішньокамерна розробка – це комплекс заходів, у тому числі оперативно-технічних, що проводиться працівниками оперативних підрозділів із забезпеченням умов конспірації стосовно законодавчо визначеної категорії осіб, які утримуються на законних підставах в умовах тимчасової ізоляції. Внутрішньокамерна розробка осіб, стосовно яких розпочато кримінальне провадження, проводиться за дорученням слідчого або прокурора згідно з положеннями статей 260, 273, 275 КПК України.

Практикою організації та здійснення внутрішньокамерних розробок затриманих і заарештованих вироблені наступні способи впровадження негласного співробітника в ІТТ:

1. Одночасне, ніби то випадкове затримання розроблюваного і негласного співробітника та доставляння в чергову частину ОВС і впровадження їх в одну камеру. У цьому випадку в розроблюваного звичайно не виникає недовіри до негласного співробітника, тому що він сам бачив, як негласного співробітника доставляли до приміщення органу внутрішніх справ.

2. Впровадження розроблюваного в камеру, у якій вже знаходиться негласний співробітник. Такий спосіб особливо результативний тоді, коли розроблюваний затриманий чи заарештований раніше не затримувався і йому незнайомий режим утримання в ІТТ, невідомо як поводити себе під час допиту та інших слідчих дій. У цьому випадку розроблюваний, як пра-

вило, перший звертається до негласного співробітника за порадами, підтримкою, проханнями тощо. Це дає змогу негласному співробітнику правильно зорієнтуватися і швидко увійти в довіру до розроблюваного та підтримувати психологічний контакт.

3. Впровадження негласного співробітника в камеру, де вже знаходиться розроблюваний. Цей спосіб застосовується тоді, коли по тактичному розумінню розроблюваний якийсь час утримується в окремій камері і передбачається, що в нього з'явилася потреба поговорити з ким-небудь. Знаходячись певний час наодинці, затриманий перебуває у стані невпевненості та потребує спілкування зі сторонніми особами. Таким співрозмовником і виявляється негласний співробітник впроваджений в камеру.

4. Впровадження негласного співробітника і розроблюваного в загальну камеру з наступним переведенням за якимись причинами в окрему камеру. Мотиви переведення можуть бути різні: розвантаження камери в зв'язку з її перебільшенням ліміту утримуваних (ліміт утримуваних по кожній камері зазначається у спеціальному документі – паспорті ізолятора тимчасового тримання); необхідність переведення затриманих у зв'язку з виниклими конфліктами між співкамерниками; звільнення камери для ремонту, дезінфекції тощо.

5. Впровадження негласного співробітника і розроблюваного в загальну камеру, з якої в подальшому виводяться інші особи. Цей спосіб є найбільш прийнятним тоді, коли розроблюваний, переймаючись довірою до негласного співробітника, не зважається в присутності інших відверто говорити з ним.

43. Завдання, система і структура підрозділів карного розшуку.

Як складова частина органів внутрішніх справ, підрозділи карного розшуку в межах своєї компетенції вирішують поставлені перед ними завдання і функціонують як оперативний апарат у рамках певної структурної побудови. Загальна сукупність завдань підрозділів карного розшуку впливає з вимог ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», а саме: пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривної діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави.

До компетенції підрозділів карного розшуку належить боротьба з бандитизмом, масовими безпорядками, злочинами проти власності, проти життя та здоров'я, волі, честі та гідності особи, окремими злочинами про-

ти громадської безпеки та проти громадського порядку та моральності, злочинами проти статевої свободи та статевої недоторканості особи.

Карний розшук являє собою найбільш розгалужену оперативну службу органів внутрішніх справ України, його система, тобто загальна побудова, розглядається в двох аспектах. При цьому враховуються, по-перше, складові служби (горизонтальна структура) та, по-друге, побудова підрозділів карного розшуку зверху донизу (вертикальна структура).

Складовими по горизонталі є підрозділи карного розшуку територіальних і транспортних органів внутрішніх справ та спеціальної міліції.

Система підрозділів карного розшуку по вертикалі характеризується трьома рівнями:

- 1) Департамент карного розшуку МВС України;
- 2) управління (відділи) карного розшуку ГУМВС України в Автономній Республіці Крим, м. Києві та Київській області, ГУМВС України в областях, УМВС України на залізницях, м. Севастополі;
- 3) відділи, відділення, сектори, групи карного розшуку міських, районних та транспортних органів внутрішніх справ.

44. Організація роботи підрозділів карного розшуку в міськрайліній-відділі.

Організаційна структура карного розшуку формується за лінійним, оперативно-територіальним та змішаним принципами.

Лінійний принцип передбачає ґрунтовне вивчення окремих ділянок роботи підрозділів карного розшуку. Це дозволяє оперативним працівникам виконувати свої функціональні обов'язки та оперативно-службові завдання з максимальною ефективністю і в стислі терміни.

Типовою формою втілення лінійного принципу є організація боротьби з окремими видами небезпечних або поширених злочинів.

За лінійним принципом утворені структурні підрозділи (відділення, оперативно-пошукові групи) для оперативного обслуговування місць зосередження злочинного елементу, збуту викраденого майна, боротьби з кишеньковими злодіями, крадіжками з помешкань тощо. В ОВС залежно від оперативної обстановки та інших чинників утворюються оперативні групи або виділяються окремі працівники для забезпечення певних напрямів оперативно-розшукової діяльності (розшук осіб, що переховуються від слідства, суду, ухиляються від відбування покарання, та безвісти зниклих, боротьба з крадіжками з помешкань тощо).

Спеціалізація за лінійним принципом органічно пов'язана з *оперативно-територіальним принципом*, тобто з обслуговуванням певних територій, ділянок та зон — основним організаційним напрямом роботи місцевих органів внутрішніх справ.

Працівники карного розшуку, які обслуговують певні ділянки, зони, вживають весь комплекс заходів щодо запобігання різним злочинам та їх розкриття, розшуку злочинців та безвісти зниклих осіб, ведуть боротьбу з рецидивною, груповою та організованою злочинністю, наркоманією, злочинністю неповнолітніх тощо.

Змішаний принцип організації роботи підрозділу карного розшуку характеризується одночасною наявністю лінійного та оперативно-територіального принципів.

45. Основні напрями запобігання злочинам підрозділами карного розшуку.

1) загальна профілактика – виявлення причин і умов, що сприяють учиненню злочинів та їх усунення;

2) індивідуальна профілактика – виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, та вжиття щодо них заходів відповідно до закону (поставлення на облік, забезпечення оперативного перекриття та індивідуального профілактичного впливу);

3) попередження злочину на стадії готування та його припинення на стадії замаху – напрям, що реалізуються шляхом здійснення *оперативної розробки*.

46. Загальна тактика роботи підрозділів карного розшуку за схемою «від злочину – до осіб».

здійснюється у двох етапах: *початковому* та *подальшому*.

На *початковому етапі* здійснюються *невідкладні та першочергові* слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії.

При надходженні до органу внутрішніх справ заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення оперативний черговий територіального ОВС зобов'язаний негайно надати її начальнику слідчого підрозділу, який визначає слідчого, що здійснюватиме досудове розслідування, а також поінформувати начальника територіального органу внутрішніх справ. Начальник територіального органу внутрішніх справ організовує своєчасне направлення на місце події слідчо-оперативної групи (далі – СОГ) у повному складі.

У рамках *невідкладних заходів* у разі особистого звернення громадян до ОВС або в разі звернення телефоном за спецлінією «102» чи до чергової частини, оперативні чергові (працівники, які ведуть прийом заявників) повинні з'ясувати наступні обставини події:

1) установчі дані потерпілого (потерпілих), заявника;

2) яким чином заявнику стало відомо про вчинення злочину:

а) очевидець; б) зі слів інших осіб (кого саме);

3) відомості щодо обставин учинення злочину: а) час і місце нападу; б) кількість злочинців, їх прикмети; в) характер злочинних дій; г) наявність у злочинців зброї, чи застосовувалася вона; д) чи заволоділи злочинці майном, матеріальними цінностями; є) які сліди можуть залишитися на одязі і тілі злочинців; ж) наявність потерпілих на місці вчинення нападу та їх стан; з) чи є очевидці злочину, їх установчі дані; і) чи відомий напрямок, у якому злочинці залишили місце вчинення злочину; к) який автотранспорт використовується злочинцями (марка, колір, державні номерні знаки, інші відмінні ознаки).

До невідкладних заходів також належать: охорона місця вчинення нападу до прибуття чергової СОГ; орієнтування особового складу ОВС, на території обслуговування якого вчинено напад, суміжних ОВС про характер, час, місце спосіб учинення нападу, кількість злочинців, їх зовнішність, ідентифікаційні ознаки викраденого; блокування території, де вчинено злочин, якщо відомі прикмети злочинців, – їх переслідування «по гарячих слідах»; уведення в дію типових планів «Сирена», «Грім», «Перехват».

До *першочергових* С(Р)Д та НС(Р)Д належать:

- 1) огляд місця події;
- 2) опитування потерпілих;
- 3) використання розшукового собаки з метою встановлення напрямку відходу злочинців з місця події;
- 4) переслідування і затримання злочинців (за наявними слідами, за напрямками, указаними потерпілими і очевидцями, організація загороджувальних заходів), у тому числі в місцях їх можливого перебування або появи (організація засідок, оточення, встановлення заслонів);
- 5) розширення зони огляду та обстеження будинків, що пустують, знаходяться поблизу від місця нападу, ділянок прилеглих територій, приміщень на горищах тощо з метою встановлення речових доказів;
- 6) подвірно-поквартирний обхід з метою встановлення очевидців (свідків) злочину, прикмет злочинців, особистості потерпілого;
- 7) виявлення свідків злочину шляхом опитування громадян, які мешкають або працюють поблизу місця вчинення злочину, а також осіб, які могли бути на шляхах можливого переміщення злочинців до місця події та від нього;
- 8) визначення щодо оперативних можливостей у районі місця події, наявності джерел оперативної інформації, та організація з ними позачергових зустрічей;
- 9) здійснення радіорозвідки;
- 10) особистий пошук чи спостереження за місцем вчинення злочину, місцями скупчення осіб, схильних до вчинення злочинів і збуту викраденого майна;

11) вилучення, дослідження та використання у пошукових заходах цифрової інформації, зафіксованої камерами візуального спостереження, що розташовані в районі вчинення злочину, або відеореєстраторами автомобілів;

12) вилучення, дослідження й поставлення на облік запахових слідів;

13) дослідження куль, гільз, слідів пальців рук, мікрочастинок та інших об'єктів, вилучених з місця події;

14) орієнтування суміжних ОВС, оперативних підрозділів пенітенціарної служби про вчинений злочин, негласних працівників на розшук і встановлення злочинців;

15) складання суб'єктивних портретів на передбачуваних учасників нападу, перевірка їх за наявними фототеками спецпідрозділів БОЗ, базами даних «Контур» та «Особа»;

16) орієнтування про вчинений злочин населення з використанням можливостей засобів масової інформації;

17) використання можливостей інформаційно-пошукових систем.

Слідчий невідкладно, але не пізніше 24 годин зобов'язаний внести відомості про кримінальне правопорушення за заявою або повідомленням до ЄРДР – *подальший етап* встановлення осіб, які вчинили злочин:

- створюється слідчо-оперативна група;

- складається план розслідування, в якому висуваються версії (загальні чи про причетність до вчинення злочину конкретних осіб), розроблюються конкретні С(Р)Д та НС(Р)Д з відпрацювання кожної із версій;

- працівники карного розшуку виконують доручення слідчого та накопичують матеріалі у *контрольно-наглядовій справі*.

47. Організація розшуку злочинців, які переховуються від слідства та суду.

Відповідно до положень Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 р. № 07 та Інструкції з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомих трупів, затвердженої наказом МВС України від 05.01.2005 р. № 3 дск, з метою розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, прокуратури, слідчого судді, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання, або безвісно зниклих осіб заводиться ОРС «Розшук». Про заведення ОРС, незалежно від її категорії, протягом доби письмово інформують прокурора.

Підставами для заведення ОРС «Розшук» є:

- відповідне доручення слідчого, прокурора з наданням постанови про оголошення розшуку підозрюваного або ухвали суду про розшук обвинуваченого;
- подання кримінально-виконавчої інспекції про ухилення засудженого від відбування кримінального покарання, зібрані матеріали з виконання обвинувального вироку суду щодо неможливості встановлення місцезнаходження особи, засудженої до покарання у вигляді арешту чи позбавлення волі;
- заява, повідомлення громадян, посадових осіб, громадських організацій, засобів масової інформації про безвісне зникнення особи або безпосереднє встановлення такого факту працівником органів внутрішніх справ;
- запит іноземних правоохоронних органів з установами місцезнаходження та затримання розшукуваного.

ОРС «Розшук» заводиться не пізніше десяти діб з моменту надходження до оперативного підрозділу матеріалів, у яких викладено підстави для оголошення розшуку. Упродовж доби після отримання доручення слідчого чи прокурора заводиться ОРС «Розшук» з метою розшуку осіб, які вчинили тяжкі, особливо тяжкі злочини, утечу з-під варти органів внутрішніх справ, осіб, які озброєні вогнепальною зброєю або мають при собі речовину, застосування якої може призвести до загибелі людей чи завдати шкоду їх здоров'ю, осіб, які зникли безвісти разом з автомобільним транспортом, а також зниклих неповнолітніх.

У разі оголошення в розшук підозрюваних або обвинувачених, стосовно яких є в наявності заведені ОРС «Захист» або «Злочин», їх розшук здійснюється в межах зазначених справ. За наведених обставин нова постанова про заведення ОРС не виноситься.

За необхідності заведення ОРС «Розшук» працівник оперативного підрозділу виносить мотивовану постанову, яку надає на розгляд керівникові.

У постанові про заведення ОРС «Розшук» стосовно особи, яку оголошено в розшук, або особи, яка безвісно зникла, стисло вказується зміст кримінального правопорушення, його правова кваліфікація та реєстраційний номер, дані посадової особи, яка винесла постанову або ухвалу про оголошення особи в розшук. Разом з постановою про заведення ОРС керівникові, який має право на її затвердження, надається на розгляд план оперативно-розшукових заходів. За необхідності план, яким передбачається проведення процесуальних дій, у тому числі слідчих (розшукових), складається спільно зі слідчим.

Постанова про заведення ОРС «Розшук» стосовно особи, яка оголошена в розшук або безвісно зникла, затверджується лише за

наявності вимог про її перевірку за оперативними обліками підрозділу інформаційно-аналітичного забезпечення. За заведеною ОРС стосовно особи, яка оголошена в розшук або безвісно зникла, оголошена в розшук та розшукується в межах ОРС «Захист» або «Злочин», працівник оперативного підрозділу заповнює інформаційно-статистичну картку на розшукувану особу та надсилає їх до підрозділу інформаційно-аналітичного забезпечення.

Під час ведення ОРС «Розшук» та з метою розшуку особи, яка переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляється від відбування кримінального покарання або безвісти зникла, працівники оперативного підрозділу можуть проводити такі заходи, як: оперативно-розшукові заходи, проведення яких потребує ухвали слідчого судді; оперативно-розшукові заходи, проведення яких потребує дозволу керівника органу внутрішніх справ, оперативного підрозділу МВС, ГУМВС, УМВС України; заходи, передбачені оперативним (ініціативним) пошуком; виконання доручення слідчого чи прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій, у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій.

Оперативна розробка в рамках ОРС «Розшук» здійснюється в строки, визначені статтею 9-1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», а саме:

- стосовно осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання, до їх розшуку, але не більше строків давності притягнення до кримінальної відповідальності чи строків давності виконання обвинувального вироку;

- стосовно безвісно зниклих осіб до їх розшуку або до набрання законної сили рішенням суду про визначення їх безвісно відсутніми, або про оголошення їх померлими.

ОРС «Розшук» закривається в разі:

- розшуку особи, яка переховувалася від органів досудового розслідування, слідчого судді, ухилялася від відбування кримінального покарання, а також особи, яка безвісно зникла;

- набрання законної сили рішенням суду про визнання особи безвісно відсутньою або про оголошення її померлою;

- закриття кримінального провадження слідчим, прокурором або судом;

- смерті особи, стосовно якої заведено ОРС.

Про закриття ОРС «Розшук» виноситься мотивована постанова, яка затверджується керівником, який надавав дозвіл на її заведення.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

I. Нормативний матеріал :

1. Конституція України [Електронний ресурс] : закон України від 28. 06. 1996 р. № 254к/96-ВР із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 04. 02. 2011 р. № 2952-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 01. 11. 2011 р. № 3718-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13. 04. 2012 р. № 4651-VI : за станом на 22. 05. 2012 р. – К. : Алерта, 2012. – 304 с.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України : закон України від 13. 04. 2012 р. № 4652-VI : за станом на 22. 05. 2012 р. – К. : Алерта, 2012. – 39 с.

5. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві [Електронний ресурс] : закон України від 23. 12. 1993 р. № 3782-XII із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 11. 06. 2009 р. № 1254-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

6. Про міліцію [Електронний ресурс] : закон України від 20. 12. 1990 р. № 565-XII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 10. 10. 2011 р. № v010p710-11. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

7. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 18. 02. 1992 р. № 2135-XII із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 19. 11. 2012 р. № 3412-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

8. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс] : закон України від 30. 06. 1993 р. № 3341-XII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 05. 06. 2011 р. № 3334-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

9. Про прокуратуру [Електронний ресурс] : закон України від 05. 11. 1991 р. № 1789-XII із змін., внес. згідно із Законами України та Рі-

шеннями Конституційного Суду : за станом на 01. 10. 2011 р. № 3668-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

10. Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс] : указ Президента України від 21. 10. 2011 р. № 1000 / 2011. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://president.gov.ua/documents/14091.html>. – Назва з екрана.

11. Про взаємодію Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ України в питанні розшуку осіб [Текст] : наказ МВС України, СБ України від 03.05.2012 № 169/391.

12. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів внутрішніх справ України та органів і установ кримінально-виконавчої системи України при здійсненні оперативно-розшукової діяльності [Текст] : спільний Наказ МВС України та ДДУПВП від 31. 10. 2002 р. № 009/003. – Цілком таємно.

13. Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України [Текст] : наказ МВС України від 12. 10. 2009 р. № 436.

14. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень [Текст] : наказ МВС України від 14. 08. 2012 р. № 700.

15. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України [Текст] : наказ МВС України від 09. 08. 2012 р. № 686.

16. Про затвердження Інструкції з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомих трупів [Текст] : наказ МВС України від 05. 01. 2005 р. № 3. – Для службового користування.

17. Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17. 12. 2012 р. № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно.

18. Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17. 12. 2012 р. № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

19. Про затвердження Інструкції про порядок проведення оперативної закупівлі та контрольованого постачання предметів, товарів і речовин, у тому числі заборонених до обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно

від форм власності [Текст] : наказ МВС України, СБУ, ДПА України від 30. 11. 2001 р. № 1065дск/307дск/482дск. – Для службового користування.

20. Про затвердження Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» [Текст] : наказ Генеральної Прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5.

21. Про затвердження інструкцій, що регламентують діяльність підрозділів оперативної служби [Текст] : наказ МВС України від 12.12.2012 № 05.

22. Про затвердження Положення про інформаційно-пошукову систему «Скорпіон» Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю МВС України [Текст] : наказ МВС України від 24.09.2012 № 825.

23. Про Єдиний реєстр досудових розслідувань [Текст] : наказ Генерального Прокурора України від 17. 08. 2012 р. № 69.

24. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : наказ Генерального Прокурора України від 19. 09. 2005 р. № 4 / 1 гн із змін., внес. наказами Генерального прокурора України від 04. 10. 2011 р. № 3 / 2 / 1гн. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – [Назва з екрану].

25. Про організацію реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України [Текст] : наказ МВС України від 22.10.2012 № 940.

II. Спеціальна література :

26. Актуальні проблеми забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності: Конспекти лекцій та комплексні методичні матеріали / С.В. Албул, В.Б. Любчик, Р.В. Мукоїда, О.О. Подобний, К.В. Третьяк. – Одеса: ОДУВС, 2010. – 112 с.

27. Албул С. В. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації : новий крок у правовому забезпеченні / С.В. Албул, С.А. Хімченко // Правове життя сучасної України : Матеріали міжнародної звітної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу НУ «ОЮА» (16-17 травня 2013 р.) / Відп. ред. д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін // НУ «ОЮА» – Одеса: Фенікс, 2013. – 814 с. – С. 263-265.

28. Албул С. В. Внутрішньокамерна розробка затриманих та заарештованих : організація і тактика проведення [Текст] : [навч. посіб.] / С. В. Албул, В. Б. Любчик. – Одеса : ОДУВС, 2011. – 162 с. – Таємно.

29. Антонов К. В. Правові засади оперативно-розшукової діяльності [Текст] : [навч. посіб.] / К. В. Антонов, О. В. Вишня, О. В. Сачко, С. І. Халимон. – Харків : ХНУВС, 2009. – 126 с.

30. Аتماжитов В. М. Взаимодействие аппаратов уголовного розыска с другими службами горрайорганов внутренних дел при раскрытии преступлений и пути его дальнейшего совершенствования [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12. 00. 09 / В. М. Аتماжитов. – М., 1980. – 256 с.

31. Бандурко О. М. Оперативно-розшукова діяльність [Текст] : [підручник] / О. М. Бандурко. – Харків : ХНУВС, 2002. – Ч. 1. – 156 с.

32. Басецкий И. И. Основы работы с агентурой уголовного розыска [Текст] : учеб. пособ. / И. И. Басецкий. – Минск : МВШ МВД СССР, 1987. – 80 с.

33. Бахин В. П. Тактические приемы ввода в разработку : [практ. пособ.] / В. П. Бахин, В. П. Дементьев. – Омск : ВШМ МВД СССР, 1977. – 57 с.

34. Бобров В. Г. Агентурное обеспечение оперативной разработки [Текст] / В. Г. Бобров. – М. : Академия МВД СССР, 1988. – 73 с. – Таємно.

35. Вакутин Ю. А. Способы маскировки преступного поведения [Текст] : учеб. пособ. / Ю. А. Вакутин. – Омск : Высш. шк. милиции МВД СССР, 1987. – 132 с. – Секретно.

36. Вишня Б. Я. Інформаційно-пошукові системи в діяльності органів внутрішніх справ [Текст] : [навч. посіб.] / Б. Я. Вишня. – Дніпропетровськ : ЮА МВС України, 2003. – 188 с.

37. Волощук А. М. Діяльність органів публічної адміністрації щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : питання теорії та практики : [монографія] : [Текст] / А. М. Волощук. – Одеса : ОДУВС, 2011. – 428 с.

38. Гребельский Д. В. Теоретические проблемы оперативно-розыскной деятельности органов милиции [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 21. 07. 04. / Д. В. Гребельский. – М., 1968. – 313 с.

39. Гуров А. И. Профессиональная преступность : прошлое и современность [Текст] / А. И. Гуров. – М. : Юрид. лит., 1990. – 304 с.

40. Дидоренко Э. А. Оперативно-профилактическое наблюдение [Текст] / Э. А. Дидоренко, С. С. Овчинский. – К. : РИО МВД Украины, 1982. – 72 с.

41. Долженков О.Ф. Контрольована поставка : Навчальний посібник. [Долженков О.Ф., Гальчинський Ю.Н., Костенко К.Г., Шинкаренко І.Р.] – Одеса: ОІВС, 2001. – 66 с.

42. Євтушок В. П. Роль особистого пошуку в організації розкриття і попередження злочинів оперативними апаратами кримінальної міліції [Текст] / В. П. Євтушок // Вісник ЛІВС. – 2001. – Вип. № 3. – С. 75 – 83.

43. Застосування технічних засобів для отримання доказової інформації [Текст] : [монографія] / Я. Ю. Кондратьєв, В. Д. Сущенко, П. П. Підюков та ін. – К. : НАВСУ, 2003. – 160 с.

44. Захаров В. П. Інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності підрозділів ОВС у боротьбі зі злочинністю [Текст] / В. П. Захаров // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2009. – № 2. – С. 34 – 41.

45. Інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності [Текст] : [монографія] / [В. А. Буржинський, М. Г. Вербенський, В. С. Гуславський та ін.]. – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2009. – 110 с.

46. Козаченко І. П. Оперативно-розшукова діяльність як державно-правова форма боротьби зі злочинністю (поняття, суть, завдання та підстави) [Текст] : навч. посіб. / І. П. Козаченко. – К. : Укр. академія внутр. справ, 1995. – 44 с.

47. Козаченко О. І. Теоретичні й практичні аспекти роботи агентури оперативних підрозділів МВС України [Текст] / О. І. Козаченко // Науковий вісник НАВС. – 2011. – № 1, ч. 2. – С. 12 – 20. – Таємно.

48. Кондратьєв Я. Ю. Попередження і розкриття злочинів підрозділами карного розшуку : [підруч.] : [Текст] / Я. Ю. Кондратьєв. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2000. – 368 с. – Таємно.

49. Кондратьєв Я. Ю. Теоретичні, правові та оперативно-тактичні засади запобігання злочинам оперативними підрозділами кримінальної міліції [Текст] : [монографія] / Я. Ю. Кондратьєв. – К. : НАВС України, 2004. – 444 с. – Таємно.

50. Некрасов В. А. Методи оперативно-розшукової діяльності [Текст] : навч. посіб. / В. А. Некрасов, Б. В. Індиченко, В. В. Матвійчук. – К. : РВВ МО, 2005. – 208 с.

51. Никифорчук Д.Й. Контрольована поставка наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2002. – № 1 (ч. 2). – с. 92-99.

52. Овчинский С. С. Оперативно-розыскная информация [Текст] / С. С. Овчинский ; [под ред. : А. С. Овчинского, В. С. Овчинского]. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 122 с.

53. Оперативна закупівля та контрольоване постачання : організація і тактика проведення [Текст] : [навч. посіб.] / Албул С. В., Некрасов В. А., Подобний О. О., Пеньков С. В. – Київ : МВС України, 2010. – 187 с. – Таємно.

54. Оперативне розпізнавання [Текст] : [монографія] / В. А. Некрасов, В. Я. Мацюк, Н. Є. Філіпенко, Л. В. Родинюк. – К. : КНТ, 2007. – 216 с.

55. Оперативно-розшукова діяльність [Текст] : [навч. посіб.] / [Є. М. Моїсеєв, О. М. Джужа, Д. Й. Никифорчук та ін.] ; за ред. О. М. Джужі. – К. : Правова єдність, 2009. – 310 с.

56. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ : Загальна частина : [Текст] : [підручник] / [авт. кол. : С. В. Албул, К. І. Беляков, А. І. Берендєєва та ін.] ; [за ред. С. П. Черних, М. П. Водька, О. Ф. Долженкова] – Київ : Відділ редакційно-видавничої діяльності МВС України, 2012. – 884 с. – Таємно.

57. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ : Загальна частина [Текст] : курс лекцій у 2-х ч. Ч. 2 / [авт. кол. : В. М. Шалаєв, В. О. Черков, А. В. Мовчан та ін.] ; [відп. ред. В. О. Сілюков] ; Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2009. – 164 с.

58. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ : Загальна частина [Текст] : підручник / [під заг. ред. Л. В. Бородича] ; [авт. кол. : Е. О. Дідоренко, І. П. Козаченко, Я. Ю. Кондратьєв та ін.]. – Луганськ : РВВ ЛІВС, 1999. – 390 с. – Таємно.

59. Оперативно-розшукова інформація : проблеми реалізації [Текст] : [монографія] / [О. П. Снігерьев, Г. О. Душейко, О. А. Долгий та ін.] ; за заг. ред. А. М. Подоляки, П. В. Коляди. – Суми : Мрія-1, 2003. – 226 с.

60. Подобний О. О. Щодо визначення поняття оперативно-розшукової характеристики злочинів [Текст] / О. О. Подобний // Вісник ЛьвДУВС. – 2010. – № 2. – С. 176 – 183. – Таємно.

61. Попередження і розкриття злочинів підрозділами карного розшуку [Текст] : підручник / за заг. ред. Ю.Ф. Кравченка. – К. : РВВ МВС України, 2000. – 390 с.

62. Протидія грабеджам оперативними підрозділами МВС України : навч. посібник / за заг. ред. О. М. Джужі. – Хмельницький : ХНУ, 2011. – 115 с.

63. Психологічні особливості спілкування в оперативно-розшуковій діяльності. [Текст] : навчальний посібник / С.В. Албул, А.М. Волощук, О.Ф. Долженков, В.О. Криволапчук та ін.; за заг. ред. О.М. Цільмак. – Одеса: ОДУВС, 2013. – 256 с.

64. Саакян М. Б. Операції в оперативно-розшуковій діяльності : теорія і практика [Текст] : монографія / М. Б. Саакян. – Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2007. – 215 с. – Таємно.

65. Савченко А. В. Міжнародний досвід використання агентури правоохоронними органами держав Європи та США : посібн. [Текст] / А. В. Савченко, В. В. Матвійчук, Д. Й. Никифорчук / За аг. ред. Я. Ю. Кондратьєва. – К. : НАВСУ, 2004. – 60 с.

66. Система методів оперативно-розшукової діяльності [Текст] : монографія / [О. Ф. Долженков, В. Л. Ортинський, І. Р. Шинкаренко та ін.] ; за ред. О. Ф. Долженкова. – Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2007. – 362 с. – Таємно.

67. Тарасенко В. Є. Агентурний метод в ОРД : генезис, теорія та практика [Текст] : [монографія] / В. Є. Тарасенко. – Одеса : РВВ ОДУВС, 2010. – 258 с. – Таємно.

68. Тарасенко В. Є. Інститут конфіденційного співробітництва в оперативно-розшуковому праві [Текст] : монографія / В. Є. Тарасенко, Р. В. Тарасенко ; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ. – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2009. – 176 с.

69. Теория оперативно-розыскной деятельности [Текст] : учебник / [под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Сенилова]. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 831 с.

70. Усенко В. Ф. Використання конфіденційної допомоги громадян у боротьбі зі злочинами [Текст] : [монографія] / В. Ф. Усенко, В. А. Некрасов, В. Я. Мацюк. – К. : КНТ, 2007. – 204 с.

71. Цехан Д. М. Використання високих інформаційних технологій в оперативно-розшуковій діяльності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12. 00. 09 / Д. М. Цехан. – Одеса : ОДУВС, 2011. – 286 с. – Таємно.

72. Шинкаренко І. Р. Проблеми удосконалення правового регулювання оперативно-розшукової діяльності [Текст] / І. Р. Шинкаренко // Кримський юридичний вісник. – 2007. – № 1. – С. 149 – 180.

73. Юхно О. О. Актуальні аспекти взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ при запобіганні, припиненні та розкритті злочинів [Текст] / О. О. Юхно // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. – № 4. – С. 32 – 36.

74. Юхно О. О. Правове регулювання діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності [Текст] / О. О. Юхно // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. – № 1. – С. 21 – 25.

75. Яковец Е. Н. Основы информационно-аналитического обеспечения оперативно-розыскной деятельности : [учебное пособие] : [Текст] / Е. Н. Яковец. – М. : Щит-М, 2009. – 266 с.

Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Державний екзамен. навч. посібн. / С. В. Албул, В. Б. Любчик, Р. В. Мукоїда, та ін. ; за заг. ред. д. ю. н., доц., Заслуженого юриста України, генерал-майора міліції А. М. Волощука. – Одеса : ОДУВС, 2013. – 72 с.

Навчальний посібник призначений для самостійної підготовки курсантів ВНЗ МВС України до державного екзамену з навчальної дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ». У ньому викладено перелік питань, які виносяться на державний екзамен, надано конспект відповідей та список рекомендованої літератури.

Навчальний посібник буде корисний працівникам оперативних підрозділів органів внутрішніх справ, курсантам та викладачам ВНЗ МВС України.

УДК 343.985
ББК 67.410.212

Навчальне видання

Албул Сергій Володимирович
Любчик Віктор Борисович
Мукоїда Руслан Вікторович
та ін.

**ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ
ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ.
ДЕРЖАВНИЙ ЕКЗАМЕН**

навчальний посібник

Підписано до друку 30.05.2013. Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman» Друк цифровий. Ум. друк .арк. 4,03.

Наклад 40 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.

тел. 0487024884; 0949547884 email – ndrvv1@gmail.com